

ریاست جمهوری
سازمان برنامه و بودجه کشور
سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

مطالعات طرح آمایش استان اردبیل

جلد اول: تحلیل وضعیت و سافتار

فصل اول: تحلیل وضعیت استان

بخش سوم: تحلیل اقتصادی

قسمت دوم: تحلیل زمینه فعالیت های

اقتصادی بر مبنای بخش های اصلی

پیوست ۳: خدمات

بسمه تعالی

این گزارش بخشی از مجموعه گزارش های جلد اول و شامل مباحث زیر

است:

• جلد اول : تحلیل وضعیت و ساختار

• فصل اول (۱): تحلیل وضعیت استان

• بخش سوم (۱-۳): تحلیل اقتصادی

• قسمت دوم : تحلیل زمینه های فعالیت اقتصادی برحسب

بخش های اصلی

• پیوست (۳): خدمات

فهرست کامل مجموعه گزارش های آمایش استان و جایگاه این بخش از بررسی ها در

فهرست کلی در صفحات بعد ارایه شده است.

فهرست گزارش های طرح مطالعات آمایش استان اردبیل

♦ جلد اول: تحلیل وضعیت و ساختار

• فصل اول: تحلیل وضعیت استان

- بخش اول: تحلیل وضعیت منابع طبیعی و محیط زیست

پیوست ۱: هواشناسی

پیوست ۲: زمین شناسی

پیوست ۳: ارزیابی منابع اراضی

پیوست ۴: پوشش گیاهی

پیوست ۵: منابع آب سطحی و زیرزمینی

- بخش دوم: تحلیل اجتماعی و فرهنگی

قسمت اول: تحولات جمعیتی در سه دهه گذشته

قسمت دوم: تحلیل نظام شهری استان

قسمت سوم: تحلیل نظام روستانشینی و عشایری استان

قسمت چهارم و پنجم: تحلیل وضعیت فرهنگی و سرمایه اجتماعی استان

- بخش سوم: تحلیل اقتصادی

قسمت اول: تحلیل ویژگی های اقتصادی جمعیت

قسمت دوم: تحلیل زمینه های فعالیت اقتصادی برحسب بخش های اصلی

پیوست ۱: صنعت و معدن

پیوست ۲: ساختار کشاورزی

پیوست ۳: خدمات

قسمت سوم: تحلیل ویژگی های زیربنایی

قسمت چهارم: تحلیل عرصه های فعالیت اقتصادی

پیوست ۱: اقتصاد شهری

قسمت پنجم: تحلیل اقتصاد کلان استان و جایگاه آن در سطح ملی در ۵ سال

گذشته

• فصل دوم: تحلیل ساختار فضایی موجود

• فصل سوم: توصیف و تحلیل پیوندهای اصلی بین سکونتگاه ها

• فصل چهارم: ملاحظات دفاعی - امنیتی در آمایش استان

• فصل پنجم: جمع بندی و نتیجه گیری از مطالعات

♦ جلد دوم: برنامه ریزی و سیاست گذاری و ساختار مدیریت آمایش استان

چارچوب مطالعات آمایش استان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	۱: ساختار خدمات استان
۱	۱-۱: مقدمه
۲	۱-۲: تحلیل تخصصهای خدماتی استان
۲	۱-۲-۱: تحلیل تخصصهای خدماتی استان از منظر اشتغال
۷	۱-۲-۲: تحلیل تخصصهای خدماتی شهرستانهای استان از منظر اشتغال
۱۵	۱-۲-۳: تحلیل تخصصهای خدماتی استان از منظر تولید
۱۸	۱-۳: تعیین قلمرو و حوزه نفوذ ارائه خدمات استان
۲۰	۱-۴: تحلیل شاخصهای اصلی در بخش خدمات استان
۲۰	۱-۴-۱: فعالیت بازرگانی
	۱-۴-۱-۱: تعداد کارگاه و اشتغال در فعالیتهای بازرگانی
۲۱	و تعمیر استان
	۱-۴-۱-۲: تعداد کارگاه و اشتغال در فعالیتهای بازرگانی
۲۳	و تعمیر شهرستانهای استان
۲۴	۱-۴-۲: تسهیلات اقامتی گردشگری
۲۶	۱-۴-۳: فعالیت انبارداری
۲۷	۱-۴-۳-۱: سردخانه ها
۲۸	۱-۴-۳-۲: سیلو و انبار گندم
۲۹	۱-۴-۴: فعالیت بانکداری و بیمه گری
۲۹	۱-۴-۴-۱: فعالیت بانکی
۳۲	۱-۴-۴-۲: فعالیت بیمه گری
۳۷	۱-۴-۴-۳: فعالیتهای آموزشی
۴۷	۱-۴-۴-۴: آموزش عالی
۵۷	۱-۴-۴-۵: فعالیت های بهداشتی و درمانی
۶۴	۱-۴-۴-۶: فعالیتهای تفریحی - فرهنگی
۶۶	۱-۵: بهره وری عوامل تولید

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳	جدول (۱-۱): روند تحول ساختار بخشی اشتغال در استان اردبیل و کل کشور در سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵
۴	جدول (۱-۲): ساختار تخصیصهای خدماتی استان اردبیل و کل کشور در سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵
۵	جدول (۱-۳): برآورد ضریب مکانی ساختار تخصیصهای خدماتی از منظر اشتغال در استان اردبیل در سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵
۹	جدول (۱-۴): سهم نسبی اشتغال در رشته فعالیتهای خدماتی از کل اشتغال شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵
۱۰	جدول (۱-۵): تخصیصهای خدماتی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵
۱۱	جدول (۱-۶): برآورد اندازه ضریب مکانی تخصیصهای خدماتی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵
۱۲	جدول (۱-۷): سهم نسبی انتقال در رشته فعالیتهای خدماتی از کل اشتغال شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۷۵
۱۳	جدول (۱-۸): تخصیص های خدماتی شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۷۵
۱۴	جدول (۱-۹): برآورد اندازه ضریب مکانی تخصیصهای خدماتی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۷۵
۱۶	جدول (۱-۱۰): برآورد ضریب مکانی تخصیصهای خدماتی از منظر تولید در استان اردبیل در سال ۱۳۸۳
۲۲	جدول (۱-۱۱): توزیع تعداد کارگاههای عمده فروشی ، خرده فروشی و تعمیروسایل نقلیه و کالاهای شخصی و خانگی برحسب تعداد شاغلان در استان اردبیل در سالهای ۱۳۷۳ و ۱۳۸۱
۲۳	جدول (۱-۱۲): توزیع تعداد کارگاههای عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای شخصی و خانگی برحسب تعداد شاغلان و نوع فعالیت آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۱

صفحه	عنوان
۲۴	جدول (۱۳-۱): توزیع تعداد کارگاههای بازرگانی و تعمیر و تعداد شاغلان آنها برحسب نوع فعالیت در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۱
۲۶	جدول (۱۴-۱): تعداد اطاق و تعداد تخت تاسیسات اقامتی استان اردبیل در سالهای منتخب
۲۶	جدول (۱۵-۱): تعداد اطاق و تعداد تخت مسافرخانه های استان اردبیل در سالهای منتخب
۲۸	جدول (۱۶-۱): ظرفیت سردخانه های استان اردبیل و سهم نسبی آن در کشور در سال ۱۳۸۱
۳۳	جدول (۱۷-۱): تعداد و مبلغ سپرده های بانکی در شهرستانهای اردبیل در سال ۱۳۸۴
۳۳	جدول (۱۸-۱): تعداد و مبلغ سپرده های بانکی برحسب نوع سپرده در نظام بانکی استان اردبیل در سال ۱۳۸۴
۳۴	جدول (۱۹-۱): توزیع تسهیلات اعطایی نظام بانکی به بخش غیردولتی برحسب بخشهای عمده اقتصادی در استان اردبیل در سال ۱۳۸۳
۴۳	جدول (۲۰-۱): امکانات آموزشی و تعداد دانش آموزان دوره ابتدایی در شهرستانهای استان اردبیل در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴
۴۴	جدول (۲۱-۱): امکانات آموزشی و تعداد دانش آموزان دوره راهنمایی در شهرستانهای استان اردبیل در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴
۴۵	جدول (۲۲-۱): امکانات آموزشی و تعداد دانش آموزان دوره متوسطه عمومی در شهرستانهای استان اردبیل در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴
۴۶	جدول (۲۳-۱): امکانات آموزشی و تعداد دانش آموزان دوره پیش دانشگاهی در شهرستانهای استان اردبیل در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴
۵۰	جدول (۲۴-۱): توزیع تعداد دانشجویان مرکز آموزش عالی استان اردبیل برحسب دوره های تحصیلی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴
۵۰	جدول (۲۵-۱): توزیع تعداد دانشجویان مراکز آموزش عالی استان برحسب رشته های تحصیلی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴
۵۱	جدول (۲۶-۱): توزیع تعداد کارکنان آموزشی مراکز آموزش عالی استان اردبیل برحسب مرتبه علمی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

عنوان**صفحه**

جدول(۲۷-۱): سهم نسبی تعداد دانشجویان مراکز آموزش عالی استان اردبیل در کشور	
برحسب دوره های تحصیلی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴	۵۱
جدول(۲۸-۱): سهم نسبی تعداد دانشجویان مراکز آموزش عالی استان اردبیل در کشور	
برحسب رشته های تحصیلی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴	۵۱
جدول(۲۹-۱): سهم نسبی تعداد کارکنان آموزشی مراکز آموزش عالی استان اردبیل	
در کل کشور برحسب مرتبه علمی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴	۵۱
جدول(۳۰-۱): روند تحول تعداد دانشجویان و کارکنان آموزشی مراکز آموزش عالی	
استان اردبیل در نیمسال اخیر	۵۲
جدول(۳۱-۱): نیروی انسانی و تسهیلات بهداشتی- درمانی در شهرستانهای اردبیل	۶۱
جدول(۳۲-۱): تعداد جمعیت به ازای هریک از تسهیلات و نیروی انسانی بهداشتی	
درمانی در شهرستانهای استان اردبیل	۶۲
جدول(۳۳-۱): تعداد و ظرفیت سالنهای سینما و نمایش شهرستانهای استان اردبیل	۶۵
جدول(۳۴-۱): برآورد بهره وری عوامل تولید رشته فعالیتهای خدماتی در استان	
اردبیل و کشور در سال ۱۳۸۳	۶۹

فهرست نمودار

صفحه	عنوان
۶	نمودار(۱-۱): تحول تخصصهای خدماتی در استان اردبیل در دهه ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵
۱۷	نمودار(۱-۲): تخصصهای خدماتی استان اردبیل و کل کشور از نظر تولید در سال ۱۳۸۳
۳۵	نمودار(۱-۳): سهم نسبی تعداد و مبلغ انواع سپرده ها در نظام بانکی استان اردبیل در سال ۱۳۸۴
۳۶	نمودار(۱-۴): سهم نسبی تعداد و مبلغ انواع تسهیلات اعطایی نظام بانکی استان اردبیل در سال ۱۳۸۴
۵۳	نمودار(۱-۵): ساختار نسبی تعداد دانشجویان مراکز آموزش عالی استان اردبیل برحسب رشته های تحصیلی از سال ۸۵-۱۳۸۴
۵۴	نمودار(۱-۶): ساختار تعداد دانشجویان مراکز آموزش استان اردبیل برحسب دوره های تحصیلی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴
۵۵	نمودار(۱-۷): سهم نسبی کارکنان آموزش مراکز آموزش عالی استان اردبیل برحسب مرتبه علمی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴
۵۶	نمودار(۱-۸): جایگاه نسبی نظام آموزش عالی استان اردبیل در کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴
۶۳	نمودار(۱-۹): متوسط تعداد جمعیت به ازای هر تخت بیمارستانی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۴
۷۰	نمودار(۱-۱۰): مقایسه بهره وری نیروی کار فعالیتهای خدماتی در استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۲
۷۱	نمودار(۱-۱۱): بهره وری کلی فعالیتهای خدماتی در استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۳

۱: ساختار خدمات استان

۱-۱: مقدمه

بخش خدمات طیف، گسترده و متنوعی از فعالیتهای اقتصادی را در بر می گیرد. در چارچوب کلی ترین طبقه بندی ISIC (طبقه بندی بین المللی استاندارد کلیه رشته های فعالیتهای اقتصادی) بخش خدمات شامل رشته های اقتصادی زیر است:

- عمده فروشی و خرده فروشی و تعمیر کالاها و وسایل نقلیه.

- هتل و رستوران.

- حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات.

- واسطه گریهای مالی.

- مستغلات ، اجاره و فعالیتهای کسب و کار.

- اداره امور عمومی، دفاعی و تامین اجتماعی اجباری.

- آموزش.

- بهداشت و مددکاری اجتماعی.

- سایر خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی.

این بخش از نظر اشتغال و نیز ایجاد ارزش افزوده دارای نقشی بسیار مهم و اساسی در نظام اقتصادی بویژه در اقتصاد شهرهای استان بوده و علاوه بر آن، اهمیتی بسیار زیاد در پشتیبانی از فعالیتهای تولیدی جامعه دارد. در هر حال، ویژگی اصلی تولید اقتصادی در بخش خدمات، همزمانی مصرف و تولید آن است که این بخش را از سایر بخشهای نظام اقتصادی متمایز می کند.

۱-۲: تحلیل تخصصهای خدماتی استان

منظور از تحلیل تخصصهای خدماتی استان شناخت جایگاه نسبی هریک از فعالیتهای خدماتی از منظر ایجاد اشتغال و ارزش افزوده نظام اقتصادی در استان است که بررسی موقعیت نسبی استان در کشور و نیز موقعیت نسبی شهرستانها در استان از منظر این دو ویژگی، آن را تدقیق می کند. بر این اساس، با توجه به امکانات آماری و اطلاعات در دسترس، تخصصهای خدماتی استان در زیر تحلیل شده است:

۱-۲-۱: تحلیل تخصصهای خدماتی استان از منظر اشتغال

با توجه به این که آخرین اطلاعات تفصیلی و جامع مربوط به ساختار اشتغال در شهرستانهای استان مربوط به سال ۱۳۸۵ می باشد، در تحلیل تخصصهای خدماتی استان از منظر اشتغال، بسته به مورد از این آمارها در مقایسه تطبیقی با آمارهای متناظرشان در سال ۱۳۷۵ استفاده می شود:

بر پایه اطلاعات در دسترس، در سال ۱۳۸۵، بخش خدمات با اختصاص ۴۰/۹ درصد از اشتغال استان به خود، بیشترین فرصتهای شغلی در استان را ایجاد می کند. در این سال، سهم نسبی اشتغال در بخش کشاورزی ۳۱/۸ درصد و بخش صنایع و معادن ۲۶/۲ درصد است. با مقایسه ساختار بخشی اشتغال استان در سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ می توان گفت که در دهه اخیر، بر اهمیت نسبی بخش خدمات در نظام اشتغال استان به میزان ملموسی افزوده شده است. در سال ۱۳۷۵، از کل شاغلان استان، ۳۶ درصد در بخش کشاورزی، ۲۶/۹ درصد در بخش صنایع و معادن و ۳۵/۲ درصد در بخش خدمات مشغول کار بوده اند.

در یک مقایسه تطبیقی از ساختار بخشی اشتغال در استان و کشور می توان نشان داد که اهمیت نسبی اشتغالزایی بخش خدمات در استان کمتر از متوسط متناظر آن در کل کشور می باشد. سهم نسبی اشتغال بخش خدمات از کل اشتغال در کشور در سال ۱۳۸۵ در حدود ۴۷/۹ درصد و در سال ۱۳۷۵ در حدود ۴۴/۵ درصد است. به این ترتیب ملاحظه می شود که در طول این مدت بر سهم نسبی اشتغال خدماتی در کشور نیز افزوده شده است که همسو با تغییر متناظر آن در استان می باشد، گرچه شدت نسبی افزایش در استان بیشتر از آن در کشور می باشد.

در جدول شماره (۱-۱)، روند تحولات صورت گرفته آرایه شده است.

جدول (۱-۱): روند تحول ساختار بخشی اشتغال در استان اردبیل و کل کشور در سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵

شرح	استان اردبیل		کل کشور	
	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵
کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
بخش کشاورزی	۳۶	۳۱/۸	۲۳	۱۸
بخش صنایع و معادن	۲۶/۹	۲۶/۲	۳۰/۷	۳۱/۷
بخش خدمات	۳۵/۲	۴۰/۹	۴۴/۵	۴۷/۹
اضهار نشده	۱/۹	۱/۱	۱/۸	۲/۴

ماخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵- مرکز آمار ایران

تحلیل ساختار رشته فعالیتی اشتغال در بخش خدمات استان نشان می دهد که فعالیت بازرگانی (عمده فروشی، خرده فروشی و...)، فعالیت حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات، فعالیت آموزشی و فعالیت اداره امور عمومی و دفاع مهمترین تخصصهای خدماتی استان هستند. در سال ۱۳۸۵، از کل شاغلان بخش خدمات استان حدود ۳۰/۹ درصد در فعالیتهای بازرگانی، ۱۹/۳ درصد در فعالیتهای حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات، ۱۵/۹ درصد در فعالیتهای آموزشی و ۱۵/۶ درصد در فعالیتهای اداره امور عمومی و دفاع (کارکنان اداری، نظامی و انتظامی دولت) مشغول کار هستند، در حالی که سهم نسبی اشتغال در فعالیتهای بهداشت و درمان ۵/۵ درصد، و نیز سایر فعالیتهای خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی ۴/۹ درصد، فعالیت هتل و رستوران ۳ درصد، فعالیتهای مستغلات، اجاره و خدمات کسب و کار ۲/۸ درصد و فعالیتهای بانکداری و بیمه گری ۲/۱ درصد است که در میان تخصصهای خدماتی استان، به ترتیب مهمتر از دیگری هستند.

مقایسه ساختار تخصصهای خدماتی استان در سال ۱۳۸۵ با ساختار متناظر آن در سال ۱۳۷۵ نشان دهنده کاهش اهمیت نسبی فعالیتهای بازرگانی، فعالیتهای اداره امور عمومی و دفاع و فعالیتهای آموزشی و افزایش سهم نسبی سایر رشته فعالیتهای خدماتی در ساختار اشتغال این بخش است.

در جدول شماره (۱-۲)، ساختار تخصص های خدماتی استان و کل کشور در سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ آرایه گردیده است.

جدول (۲-۱): ساختار تخصیصهای خدماتی استان اردبیل و کل کشور در سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

کل کشور		استان اردبیل		شرح
۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل
۲۸/۸	۲۸/۴	۳۰/۹	۳۱/۹	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر کالاها و وسایل نقلیه
۲	۱/۳	۳	۲/۴	هتل و رستوران
۱۹/۸	۱۵	۱۹/۳	۱۵/۴	حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات
۲/۸	۲/۴	۲/۱	۱/۸	واسطه گریهای مالی
۴/۵	۲/۳	۲/۸	۱/۵	مستغلات، اجاره و فعالیتهای کسب و کار
۱۸/۱	۲۴/۹	۱۵/۶	۲۰/۵	اداره امور عمومی و دفاعی
۱۲/۸	۱۶	۱۵/۹	۱۸/۲	آموزش
۵/۳	۴/۷	۵/۵	۴	بهداشت و مددکاری اجتماعی
۴/۴	۳/۵	۴/۹	۳/۷	سایر فعالیتهای خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی
۰/۵	۱/۵	*	۰/۶	سایر

ماخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵، مرکز آمار ایران

مقایسه ساختار تخصیصهای خدماتی استان و کشور نشان می دهد، در سال ۱۳۸۵، اهمیت نسبی فعالیت بازرگانی، فعالیت هتل و رستوران، فعالیت آموزشی، فعالیت بهداشت و درمان و سایر فعالیتهای خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی در استان بیشتر از اهمیت نسبی متناظر آن ها در الگوی تخصیصهای خدماتی کشور بوده و در مقابل، سهم نسبی سایر تخصیصهای خدماتی در استان کمتر از آن در کل کشور می باشد.

همچنین، در طول دوره زمانی ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵، در الگوی تخصیصهای خدماتی کشور نیز (همانند الگوی متناظر آن در استان)، از اهمیت نسبی تخصیصهای اداره امور عمومی و دفاعی و آموزشی کاسته شده و بر اهمیت نسبی سایر تخصیصها افزوده شده است. علیرغم این همسویی و همانندی، شدت نسبی کاهش اهمیت نسبی تخصیصهای اداره امور عمومی و دفاعی و آموزشی (و به تبع آن، افزایش اهمیت نسبی سایر تخصیصهای خدماتی) در استان اندکی کمتر از موارد متناظر شان در کشور است. این امر موجب شده است تا تفاوتی ساختار تخصیصهای خدماتی استان و کشور در دو سال مورد نظر با هم فرق کنند.

در صورتی که فعالیتهای پایه نظام اقتصادی استان را فعالیتهایی در نظر بگیریم که اهمیت نسبی اشتغال آنها در استان بیشتر از متوسط های متناظرشان در کشور باشد (اندازه ضریب مکانی اشتغال آنها بیشتر از واحد باشد) و به همین ترتیب، فعالیتهای تبعی فعالیتهایی باشند که اهمیت نسبی

اشتغال آنها در استان کمتر از کل کشور باشد (اندازه ضریب مکانی اشتغال آنها کمتر از واحد باشد) و این تعریف را به ساختار تخصصهای خدماتی در استان و کشور تعمیم دهیم، اندازه ضریب مکانی کلیه تخصصهای خدماتی استان (به استثنای فعالیت هتل و رستوران) در سال ۱۳۸۵ کمتر از واحد است که نشان دهنده کمتر بودن اهمیت نسبی این فعالیتهای خدماتی در ساختار رشته فعالیتی اشتغال استان، در قیاس با آن در کل کشور است. در مقابل اندازه ضریب مکانی فعالیت هتل و رستوران بیشتر از واحد بوده و مبین بیشتر بودن اهمیت نسبی آنها در ساختار خدماتی استان در قیاس با ساختار متناظر آن در کشور می باشد.

ضمناً در طول دهه ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵، شدت نسبی تغییرات سهم نسبی اشتغال در فعالیتهای خدماتی دارای افزایش (کاهش) اهمیت نسبی در استان نسبت به آن در کل کشور بیشتر (کمتر) بوده است و در نتیجه، اندازه ضریب مکانی کلیه فعالیتهای خدماتی استان در سال ۱۳۸۵ بیشتر از آن در سال ۱۳۷۵ می باشد.

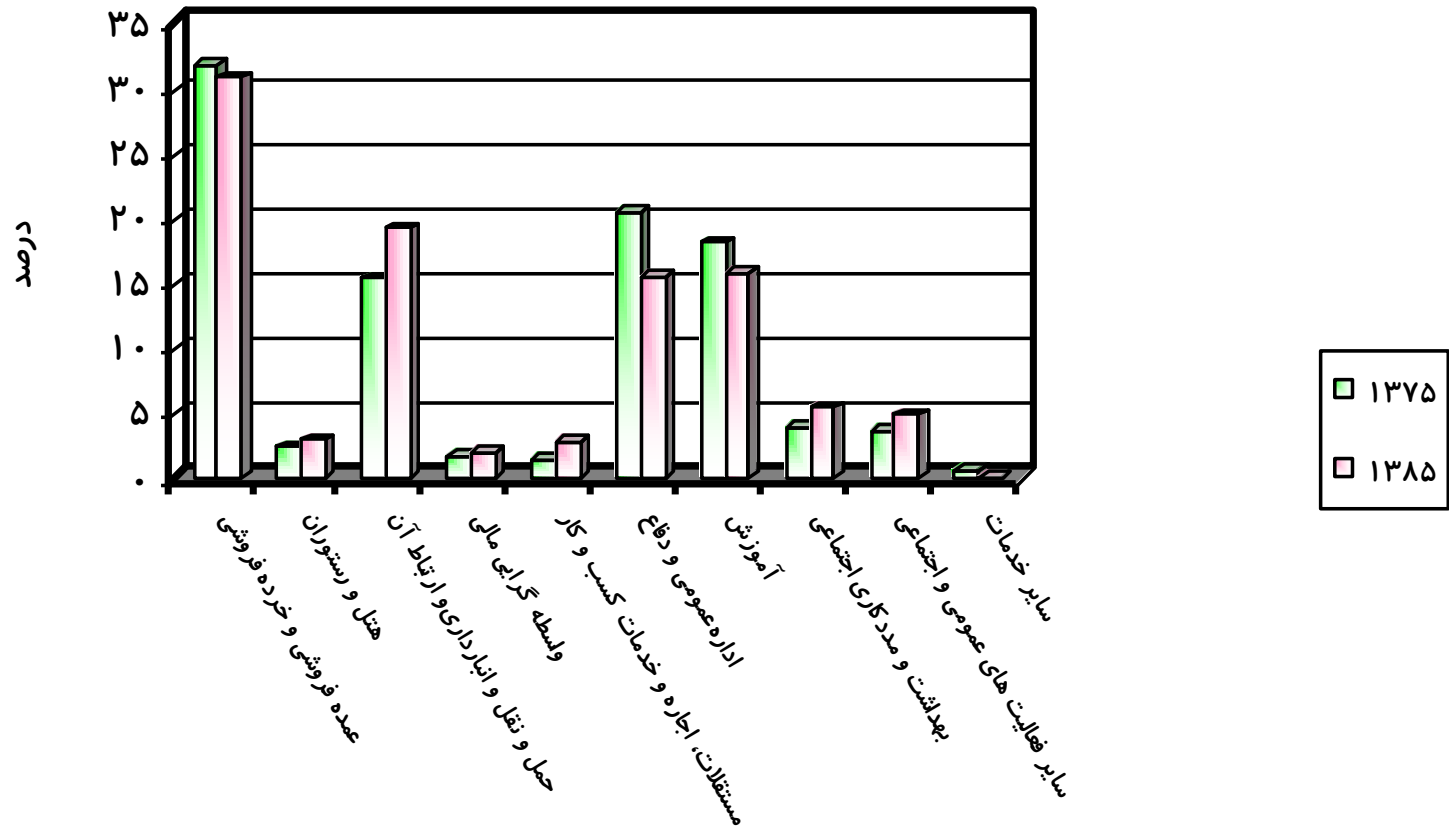
در جدول شماره (۳-۱) و نمودار شماره (۱-۱)، به ترتیب برآورد ضریب مکانی ساختار تخصصهای خدماتی از منظر اشتغال در استان و تحول تخصصهای خدماتی در استان اردبیل طی سال های ۸۵-۱۳۷۵ ارائه گردیده است.

جدول (۳-۱): برآورد ضریب مکانی ساختار تخصصهای خدماتی از منظر اشتغال در استان اردبیل در سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵

ضریب مکانی استان		کل کشور		استان اردبیل		شرح
۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل
۱/۷۷	۱/۵۷	۱۸	۲۳	۳۱/۸	۳۶/۱	بخش کشاورزی
۰/۸۳	۰/۸۸	۳۱/۷	۳۰/۷	۲۶/۲	۲۶/۹	بخش صنایع و معادن
۰/۸۵	۰/۷۹	۴۷/۹	۴۴/۵	۴۰/۹	۳۵/۲	بخش خدمات
۰/۹۲	۰/۹۰	۱۳/۸	۱۲/۶	۱۲/۶	۱۱/۳	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر کالاها و..
۱/۳۰	۱/۳۰	۰/۹	۰/۶	۱/۲	۰/۸	هتل و رستوران
۰/۸۳	۰/۸۱	۹/۵	۶/۷	۷/۹	۵/۴	حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات
۰/۶۵	۰/۵۵	۱/۳	۱/۱	۰/۹	۰/۶	واسطه گریهای مالی
۰/۵۲	۰/۵۰	۲/۲	۱	۱/۱	۰/۵	مستغلات، اجاره و کسب و کار
۰/۷۲	۰/۶۵	۸/۷	۱۱/۱	۶/۴	۷/۲	اداره امور عمومی و دفاع
۰/۹۸	۰/۹۰	۶/۶	۷/۱	۶/۵	۶/۴	آموزشی
۰/۸۹	۰/۶۹	۲/۵	۲/۱	۲/۳	۱/۴	بهداشت و مددکاری اجتماعی
۰/۹۴	۰/۸۷	۲/۱	۱/۵	۲	۱/۳	سایر فعالیتهای خدمات عمومی و اجتماعی و شخصی
*	۰/۲۹	۰/۲	۰/۷	*	۰/۲	سایر خدمات
-	-	۲/۴	۱/۸	۱/۱	۱/۸	اظهار نشده

مأخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵- مرکز آمار ایران

نمودار شماره (۱-۱): تحول تخصیصهای خدماتی در استان اردبیل در دهه ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵

۲-۱: تحلیل تخصصهای خدماتی شهرستانهای استان از منظر اشتغال

بر پایه نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، اندازه سهم نسبی اشتغال خدماتی در استان در حدود ۴۰/۹ درصد با دامنه تغییرات بین حداکثر ۵۰/۹ درصد در شهرستان اردبیل و حداقل ۲۱/۷ درصد در شهرستان نمین است. به عبارت دیگر، شدت نسبی اشتغال در بخش خدمات شهرستان اردبیل بیش از ۲/۳ برابر آن در شهرستان نمین است، می توان نشان داد که سهم نسبی اشتغال خدماتی از کل اشتغال شهرستانهای استان، تنها در شهرستان اردبیل بیشتر از اندازه متوسط آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانهای استان از آن کمتر است. این ویژگی نشان می دهد که در قیاس با استان، فعالیت بخش خدمات در همه شهرستانهای استان (بجز شهرستان اردبیل) فعالیتی تبعی است (یعنی اندازه ضریب مکانی اشتغال در این بخش شهرستانها کمتر از واحد و تنها در شهرستان اردبیل بزرگتر از واحد است). در سال ۱۳۸۵، اندازه سهم نسبی اشتغال خدماتی در شهرستان مشگین شهر ۴۰/۴ درصد، شهرستان خلخال ۳۷/۸ درصد، شهرستان پارس آباد ۳۵/۱ درصد، شهرستان گرمی ۲۶/۱ درصد، شهرستان بيله سوار ۲۵/۹ درصد، شهرستان کوثر ۲۵/۱ درصد و شهرستان نیر ۲۲/۲ درصد است.

بر همین اساس، اندازه سهم نسبی اشتغال در هریک از فعالیتهای بخش خدمات از کل اشتغال شهرستانهای استان، در سال مورد بررسی، محاسبه شده و برپایه آن اندازه ضریب مکانی این فعالیتها در هر شهرستان برآورد و مبنای تعیین فعالیتهای خدماتی پایه (دارای ضریب مکانی بزرگتر از واحد) و فعالیتهای خدماتی تبعی (دارای ضریب مکانی کمتر از واحد) قرار گرفته است. این اطلاعات در جداول شماره (۴-۱) تا (۹-۱)، آورده شده است که بر پایه آن، مهمترین تخصصهای خدماتی (فعالیتهای خدماتی پایه) شهرستانهای استان در زیر فهرست شده است. گفتنی است، شهرستانهای بيله سوار، نمین، نیر و کوثر فاقد فعالیتهای خدماتی پایه هستند و همه فعالیتهای خدماتی آنها در قیاس با متوسط استان جزء فعالیتهای تبعی طبقه بندی می شوند.

- شهرستان اردبیل: کلیه فعالیتهای خدماتی.
- شهرستان پارس آباد: فعالیت مستغلات، اجاره و خدمات کسب و کار.
- شهرستان خلخال: فعالیتهای بازرگانی، آموزش، بهداشت و مددکاری اجتماعی.
- شهرستان مشگین شهر: فعالیتهای هتل و رستوران، واسطه گریهای مالی، اداره عمومی، دفاع و آموزش.

به همین ترتیب، مقایسه ساختار تخصصهای خدماتی شهرستانهای استان در سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ نشان می دهد که در طول این دوره زمانی:

- تخصصهای خدمات امور عمومی، دفاع و آموزش به فعالیتهای پایه شهرستان اردبیل افزوده شده است.
- فعالیت اداره امور عمومی و دفاع از فعالیتهای پایه شهرستان پارس آباد خارج شده است.
- فعالیتهای واسطه گری مالی و هتل و رستوران از فعالیتهای پایه شهرستان مشگین شهر کاسته شده است.
- فعالیتهای پایه در شهرستان خلخال در دو مقطع زمانی مورد نظر همانند است.

جدول (۴-۱): سهم نسبی اشتغال در رشته فعالیتهای خدماتی از کل اشتغال شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

رشته فعالیت	استان اردبیل	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کوثر	گرمی	مشگین شهر	نمین	نیر
بخش خدمات	۴۰/۸۷	۵۰/۸۵	۲۵/۹۱	۳۵/۰۷	۳۷/۸۳	۲۵/۱۲	۲۶/۰۹	۴۰/۳۸	۲۱/۷۴	۲۲/۱۷
عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر کالاها و وسایل نقلیه	۱۲/۶۴	۱۶/۸۴	۵/۴۲	۹/۹۳	۱۲/۷۴	۷/۱۰	۶/۶۱	۱۱/۴۱	۵/۵۸	۵/۸۸
هتل و رستوران	۱/۲۲	۱/۵۹	۰/۳۸	۰/۸۱	۰/۷۶	۰/۷۸	۰/۸۶	۱/۴۳	۰/۶۹	۰/۶۹
حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات	۷/۹۰	۹/۸۹	۶/۲۶	۷/۵۶	۵/۳۹	۳/۸۰	۵/۷۱	۶/۵۶	۵/۴۷	۴/۲۹
واسطه گری های مالی	۰/۸۷	۱/۱۶	۰/۵۰	۰/۶۶	۰/۷۹	۰/۲۸	۰/۴۳	۰/۹۰	۰/۳۱	۰/۴۰
مستغلات، اجاره و فعالیتهای کار و کسب	۱/۱۳	۱/۵۶	۰/۷۵	۱/۳۱	۰/۴۴	۰/۳۵	۰/۴۰	۰/۸۹	۰/۵۷	۰/۲۱
اداره امور عمومی، دفاع و تامین اجتماعی اجباری	۶/۳۶	۷/۴۶	۴/۶۸	۵/۵۷	۵/۲۷	۴/۴۷	۴/۵۴	۷/۷۳	۲/۹۶	۳/۶۳
آموزش	۶/۴۹	۶/۷۱	۵/۵۵	۶/۱۴	۸/۳۸	۵/۹۵	۴/۶۴	۷/۹۵	۳/۹۱	۴/۸۱
بهداشت و مددکاری اجتماعی	۲/۲۶	۲/۹۴	۱/۳۲	۱/۵۰	۲/۵۰	۱/۵۳	۱/۸۶	۱/۵۷	۱/۳۳	۱/۴۴
سایر فعالیتهای خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی	۱/۹۹	۲/۶۶	۱/۰۵	۱/۶۰	۱/۵۷	۰/۸۴	۱/۰۳	۱/۹۴	۰/۹۲	۰/۷۸
سایر	۰/۰۲	۰/۰۴	۰	۰	۰	۰	۰/۰۲	۰	۰	۰/۰۳

ماخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ - مرکز آمار ایران

: برآورد مشاور

جدول (۵-۱): تخصیص خدماتی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

رشته فعالیت	استان اردبیل	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کوثر	گرمی	مشگین شهر	نمین	فیر
بخش خدمات	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر کالاها و وسایل نقلیه	۳۰/۹۴	۳۳/۱۲	۲۰/۹۲	۲۸/۳۰	۳۳/۶۸	۲۸/۲۵	۲۵/۳۳	۲۸/۲۷	۲۵/۶۵	۲۶/۵۳
هتل و رستوران	۲/۸	۳/۱۳	۱/۴۸	۲/۳۲	۲	۳/۱۲	۳/۲۹	۳/۵۳	۳/۱۷	۳/۱۳
حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات	۱۹/۳۲	۱۹/۴۵	۲۴/۱۵	۲۱/۵۵	۱۴/۲۶	۱۵/۱۴	۲۱/۸۷	۱۶/۲۵	۲۵/۱۸	۱۹/۳۸
واسطه گری های مالی	۲/۱۳	۲/۲۸	۱/۹۴	۱/۸۸	۲/۰۸	۱/۱۳	۱/۶۵	۲/۲۳	۱/۴۲	۱/۸۲
مستغلات، اجاره و فعالیتهای کار و کسب	۲/۷۷	۳/۰۸	۲/۸۸	۳/۷۲	۱/۱۷	۱/۴۰	۱/۵۵	۲/۲۰	۲/۶۴	۰/۹۷
اداره امور عمومی، دفاع و تامین اجتماعی اجباری	۱۵/۵۷	۱۴/۶۶	۱۸/۰۶	۱۵/۸۸	۱۳/۹۲	۱۷/۸۱	۱۷/۴۱	۱۹/۱۵	۱۳/۶۰	۱۶/۳۶
آموزش	۱۵/۸۷	۱۳/۱۹	۲۱/۴۲	۱۷/۵۲	۲۲/۱۴	۲۳/۶۹	۱۷/۷۸	۱۹/۶۸	۱۷/۹۸	۲۱/۷۰
بهداشت و مددکاری اجتماعی	۵/۵۲	۵/۷۸	۵/۰۹	۴/۲۹	۶/۶۱	۶/۱۰	۷/۱۲	۳/۸۹	۶/۱۳	۶/۴۸
سایر فعالیتهای خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی	۴/۸۶	۵/۲۴	۴/۱۶	۴/۵۵	۴/۱۴	۳/۳۵	۳/۹۳	۴/۸۱	۴/۲۴	۳/۵۲
سایر	۰/۰۵	۰/۰۸	۰	۰	۰	۰	۰/۰۶	۰	۰	۰/۱۱

ماخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ - مرکز آمار ایران

: برآورد مشاور

جدول (۶-۱): برآورد اندازه ضریب مکانی تخصیص خدماتی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۵

رشته فعالیت	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	کوثر	گرمی	مشگین شهر	نمین	نیر
بخش خدمات	۱/۲۴	۰/۶۳	۰/۸۶	۰/۹۳	۰/۶۱	۰/۶۴	۰/۹۹	۰/۵۳	۰/۵۴
عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر کالاها و وسایل نقلیه.	۱/۳۳	۰/۴۳	۰/۷۹	۱/۰۱	۰/۵۶	۰/۵۲	۰/۹۰	۰/۴۴	۰/۴۷
هتل و رستوران	۱/۳۱	۰/۳۲	۰/۶۷	۰/۶۲	۰/۶۴	۰/۷۱	۱/۱۷	۰/۵۷	۰/۵۷
حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات	۱/۲۵	۰/۷۹	۰/۹۶	۰/۶۸	۰/۴۸	۰/۷۲	۰/۸۳	۰/۶۹	۰/۵۴
واسطه گری های مالی	۱/۳۳	۰/۵۸	۰/۷۶	۰/۹۰	۰/۳۳	۰/۴۹	۱/۰۳	۰/۳۶	۰/۴۶
مستغلات، اجاره و فعالیتهای کار و کسب	۱/۳۸	۰/۶۶	۱/۱۵	۰/۳۹	۰/۳۱	۰/۳۶	۰/۷۸	۰/۵۱	۰/۱۹
اداره امور عمومی، دفاع و تامین اجتماعی اجباری	۱/۱۷	۰/۷۴	۰/۸۸	۰/۸۳	۰/۷۰	۰/۷۱	۱/۲۲	۰/۴۶	۰/۵۷
آموزش	۱/۰۳	۰/۸۶	۰/۹۵	۱/۲۹	۰/۹۲	۰/۷۲	۱/۲۳	۰/۶۰	۰/۷۴
بهداشت و مددکاری اجتماعی	۱/۳۰	۰/۵۸	۰/۶۷	۱/۱۱	۰/۶۸	۰/۸۲	۰/۷۰	۰/۵۹	۰/۶۴
سایر فعالیتهای خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی	۱/۳۴	۰/۵۳	۰/۸۰	۰/۷۹	۰/۴۲	۰/۵۲	۰/۹۸	۰/۴۶	۰/۳۹
سایر	۱/۹۶	۰	۰	۰	۰	۰/۸۱	۰	۰	۱/۲۵

ماخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ - مرکز آمار ایران

: برآورد مشاور

جدول (۱-۲) : سهم نسبی انتقال در رشته فعالیتهای خدماتی از کل اشتغال شهرستانهای استان اردبیل* در سال ۱۳۷۵

رشته فعالیت	استان	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	گرمی	مشگین شهر
بخش خدمات	۳۵/۲۹	۳۹/۸۹	۲۵/۴۹	۳۱/۶۵	۳۵/۶۷	۲۵/۴۷	۳۱
عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر کالاها و وسایل نقلیه	۱۱/۲۵	۱۴/۰۶	۳/۹۴	۸/۶۹	۱۱/۶۳	۷/۸۸	۷/۵۰
هتل و رستوران	۰/۸۵	۱/۰۹	۰/۵۳	۰/۴۴	۰/۶۷	۰/۴۸	۰/۷۸
حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات	۵/۴۴	۶/۷۹	۵/۱۳	۴/۰۱	۴	۳/۷۵	۴
واسطه گری های مالی	۰/۶۵	۰/۸۷	۰/۴۰	۰/۴۵	۰/۶۰	۰/۳۴	۰/۳۴
مستغلات، اجاره و فعالیتهای کار و کسب	۰/۵۲	۰/۶۷	۰/۴۳	۰/۸۸	۰/۳۱	۰/۱۶	۰/۲۲
اداره امور عمومی و دفاع	۷/۲۴	۷	۷/۲۰	۱۰/۴۵	۵/۶۴	۵/۲۸	۸/۱۱
آموزش	۶/۴۳	۶/۲۴	۶/۴۴	۴/۳۹	۹/۱۰	۵/۳۷	۷/۴۳
بهداشت و مددکاری اجتماعی	۱/۴۱	۱/۴۵	۰/۹۶	۱/۰۸	۱/۹۹	۱/۲۹	۱/۳۴
سایر فعالیتهای خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی	۱/۳۰	۱/۵۵	۰/۶۵	۱/۱۳	۱/۱۵	۰/۷۹	۱/۱۷
سایر	۰/۲۰	۰/۱۸	۰/۰۲	۰/۱۵	۰/۶۰	۰/۱۵	۰/۱۰

* شهرستان کوثر در شهرستان خخلخال و شهرستانهای نمین و نیر در شهرستان اردبیل منظور شده است.

ماخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵-مرکز آمار ایران

جدول (۸-۱): تخصص های خدماتی شهرستانهای استان اردبیل * در سال ۱۳۷۵

مشکین شهر	گرمی	خلخال	پارس آباد	بيله سوار	اردبیل	استان	رشته فعالیت
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	بخش خدمات
۳۰/۹۴	۲۴/۱۹	۳۲/۶۰	۲۷/۴۶	۱۵/۴۵	۳۵/۲۵	۳۱/۸۹	عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر کالاها و وسایل نقلیه
۱/۸۵	۲/۵۲	۱/۸۸	۱/۳۹	۲/۰۸	۲/۷۳	۲/۴۱	هتل و رستوران
۱۴/۷۲	۱۲/۹۰	۱۱/۲۱	۱۲/۶۷	۲۰/۱۲	۱۷/۰۲	۱۵/۴۱	حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات
۱/۳۳	۱/۱۰	۱/۶۸	۱/۴۲	۱/۵۷	۲/۱۸	۱/۸۴	واسطه گری های مالی
۰/۶۳	۰/۷۱	۰/۸۷	۲/۷۸	۰/۹۰	۱/۶۸	۱/۴۸	مستغلات، اجاره و فعالیتهای کار و کسب
۲۰/۷۳	۲۶/۱۶	۱۵/۸۱	۳۳/۰۲	۲۸/۲۳	۱۷/۵۵	۲۰/۵۱	اداره امور عمومی و دفاع
۲۱/۰۸	۲۳/۹۷	۲۵/۵۱	۱۳/۸۷	۲۵/۲۵	۱۵/۶۴	۱۸/۲۳	آموزش
۵/۰۶	۴/۳۲	۵/۵۸	۳/۳۸	۳/۷۶	۳/۶۳	۴	بهداشت و مددکاری اجتماعی
۳/۱۰	۳/۷۷	۳/۲۲	۳/۵۷	۲/۵۵	۳/۸۹	۳/۶۷	سایر فعالیتهای خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی
۰/۵۹	۰/۳۲	۱/۶۸	۰/۴۷	۰/۰۸	۰/۴۳	۰/۵۶	سایر

* شهرستان کوثر در شهرستان خخلخال و شهرستانهای نمین و نیر در شهرستان اردبیل منظور شده است.

ماخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵-مرکز آمار ایران

جدول (۹-۱): برآورد اندازه ضریب مکانی تخصصهای خدماتی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۷۵

شرح	اردبیل	بيله سوار	پارس آباد	خلخال	گرمی	مشگین شهر
بخش خدمات	۱/۱۳	۰/۷۲	۰/۹۰	۱/۰۱	۰/۷۲	۰/۸۸
عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر کالاها و وسایل نقلیه	۱/۲۵	۰/۳۵	۰/۷۷	۱/۰۳	۰/۷۰	۰/۶۷
هتل و رستوران	۱/۲۹	۰/۶۳	۰/۵۲	۰/۷۸	۰/۵۶	۰/۹۲
حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات	۱/۲۵	۰/۹۴	۰/۷۴	۰/۷۴	۰/۶۹	۰/۷۳
واسطه گری های مالی	۱/۳۴	۰/۶۲	۰/۶۹	۰/۹۲	۰/۵۲	۰/۵۳
مستغلات، اجاره و فعالیتهای کار و کسب	۱/۲۸	۰/۴۴	۱/۶۹	۰/۵۹	۰/۳۰	۰/۴۳
اداره امور عمومی و دفاع	۰/۹۷	۰/۹۹	۱/۴۴	۰/۷۸	۰/۷۳	۱/۱۲۰
آموزش	۰/۹۷	۱	۰/۶۸	۱/۴۱	۰/۸۳	۱/۱۶
بهداشت و مددکاری اجتماعی	۱/۰۳	۰/۶۸	۰/۷۶	۱/۴۱	۰/۹۱	۰/۹۵
سایر فعالیتهای خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی	۱/۱۹	۰/۵۰	۰/۸۷	۰/۸۹	۰/۶۱	۰/۹۱
سایر	۰/۹۰	۰/۰۸	۰/۷۵	۳/۰۴	۰/۷۴	۰/۵۳

* شهرستان کوثر در شهرستان خخلخال و شهرستانهای نمین و نیر در شهرستان اردبیل منظور شده است.

ماخذ: سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ - مرکز آمار ایران

۳-۲-۱: تحلیل تخصصهای خدماتی استان از منظر تولید

تحلیل تخصصهای خدماتی استان از منظر تولید نشان دهنده اهمیت نسبی رشته فعالیتهای خدماتی در ایجاد تولید (ارزش افزوده، تولید خالص) این بخش است، همچنانکه مقایسه الگوی تخصصهای خدماتی استان و کشور با یکدیگر می تواند تخصصهای خدماتی پایه و تبعی (از منظر تولید) استان را مشخص کند.

بر پایه آمارهای در دسترس، در سال ۱۳۸۳، کل ارزش افزوده ایجاد شده در نظام اقتصادی استان (برحسب قیمتهای جاری، قیمت عوامل)، بالغ بر ۱۴۷۱۵/۲ میلیارد ریال است که حدود ۰/۹۸ درصد مبلغ متناظر آن در کل کشور می باشد.

از کل ارزش افزوده نظام اقتصادی استان، حدود ۸۴۱۰/۷ میلیارد ریال (۵۷/۲ درصد) در بخش خدمات ایجاد شده است. اندازه متناظر این نسبت در کل کشور حدود ۵۰/۱ درصد است. بنابراین، از منظر تولید، تخصصهای بخش خدمات در استان به عنوان تخصص پایه بوده و اندازه ضریب مکانی آن حدود ۱/۱۴ می باشد. به بیان دیگر، اهمیت نسبی بخش خدمات در نظام تولید استان حدود ۱۴ درصد بیشتر از اهمیت نسبی بخش خدمات در نظام تولید کشور است.

ساختار تخصصهای بخش خدمات استان از منظر تولید در سال مورد بررسی نشان می دهد که از کل ارزش افزوده این بخش در استان، حدود ۲۹/۵ درصد در فعالیت عمده فروشی و خرده فروشی و تعمیر کالاها، ۱۶/۶ درصد در فعالیت مستغلات، اجاره و خدمات کسب و کار، ۱۵/۹ درصد در فعالیت حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات، ۱۱/۵ درصد در فعالیت آموزشی، ۱۰/۱ درصد در فعالیت اداره عمومی و دفاع، ۶/۹ درصد در فعالیت بهداشت و مددکاری اجتماعی، ۳/۳ درصد در فعالیت هتل و رستوران، ۳/۱ درصد در فعالیت واسطه گری های مالی و ۳ درصد در سایر فعالیتهای خدمات عمومی و اجتماعی و شخصی ایجاد شده است. می توان نشان داد که اهمیت نسبی تخصصهای خدمات بازرگانی، هتل و رستوران، حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات، آموزش، بهداشت و مددکاری اجتماعی و سایر خدمات عمومی و اجتماعی و شخصی در ایجاد ارزش افزوده بخش خدمات در استان بیشتر و برای خدمات اداره امور عمومی و دفاع برابر با اندازه اهمیت نسبی موارد متناظرشان در کل کشور بوده و برای سایر تخصصهای خدماتی اندازه این نسبت در استان کمتر از آن در کل کشور است.

با مقایسه اهمیت نسبی ارزش افزوده هر یک از تخصصهای خدماتی در تولید ناخالص داخلی استان با سهم نسبی متناظر آن در الگوهای تخصصهای خدماتی کشور می توان نشان داد که

به استثنای خدمات واسطه گریهای مالی و خدمات مستغلات و اجاره و فعالیتهای کسب و کار، سایر تخصصهای خدماتی استان جزو فعالیتهای پایه طبقه بندی می شوند و اهمیت نسبی آنها در ساختار تولید ناخالص داخلی استان بیشتر از آن در کل کشور می باشد. اندازه ضریب مکانی تخصصهای خدماتی استان برای هتل و رستوران ۱/۹، آموزش ۱/۸، بازرگانی ۱/۳، سایر خدمات عمومی و اجتماعی و شخصی ۱/۳، بهداشت و مددکاری اجتماعی ۱/۲، حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات ۱/۲ و اداره امور عمومی و دفاع ۱/۱ می باشد که شدت نسبی اهمیت آنها در ساختار تولید استان بیشتر از آن در کشور می باشد. ضمناً اندازه ضریب مکانی واسطه گریهای مالی ۰/۵ و مستغلات و اجاره ۰/۸ است.

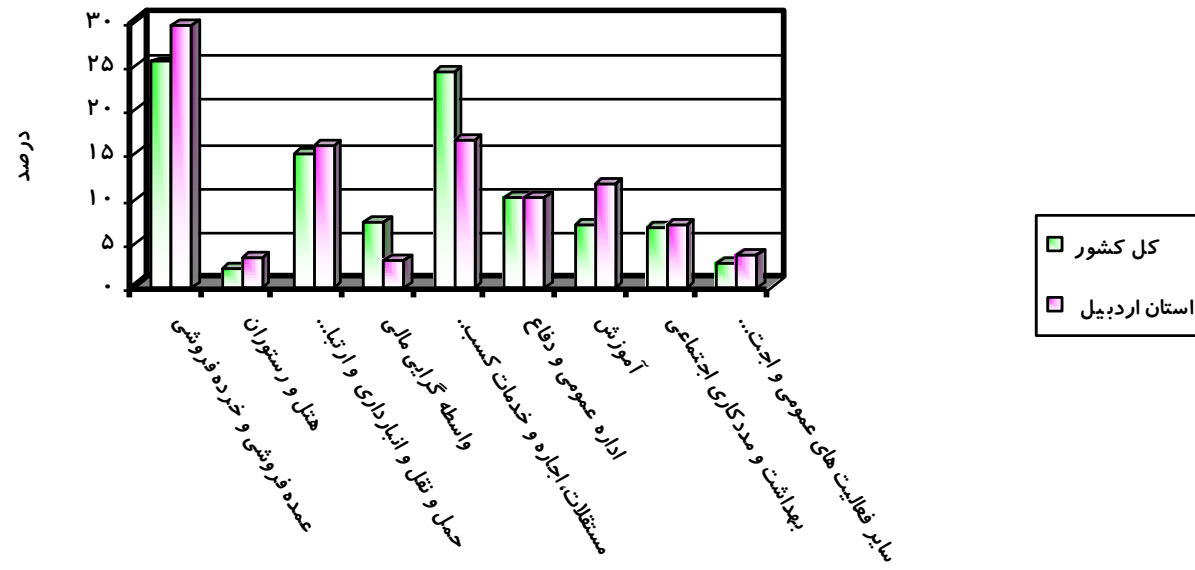
در جدول شماره (۱۰-۱) و نمودار شماره (۲-۱)، به ترتیب برآورد ضریب مکانی تخصصهای خدماتی و تخصصهای خدماتی استان اردبیل و کل کشور از منظر تولید در سال ۱۳۸۳ ارایه شده است.

جدول (۱-۱۰): برآورد ضریب مکانی تخصصهای خدماتی از منظر تولید در استان اردبیل در سال ۱۳۸۳

ضریب مکانی	سهم نسبی در کل اقتصاد		سهم نسبی در بخش خدمات		شرح
	کل کشور	استان	کل کشور	استان	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	-	-	کل
۱/۱۴	۵۰/۱	۵۷/۲	۱۰۰	۱۰۰	بخش خدمات
۱/۳۲	۱۲/۷	۱۶/۸	۲۵/۳	۲۹/۵	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر کالاها و وسایل نقلیه
۱/۹۱	۱	۱/۹	۲	۳/۳	هتل و رستوران
۱/۲	۷/۵	۹/۱	۱۵	۱۵/۹	حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات
۰/۵۱	۳/۶	۱/۸	۷/۲	۳/۱	واسطه گریهای مالی
۰/۷۹	۱۲/۱	۱۹/۵	۲۴/۲	۱۶/۶	مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار
۱/۱۴	۵/۱	۵/۸	۱۰/۱	۱۰/۱	اداره امور عمومی و دفاع
۱/۸۳	۳/۶	۶/۶	۷/۱	۱۱/۵	آموزش
۱/۲۱	۳/۳	۴	۶/۶	۶/۹	بهداشت و مددکاری اجتماعی
۱/۳۱	۱/۳	۱/۷	۲/۶	۳	سایر خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی

ماخذ: حساب تولید استانی کشور ۱۳۸۳ - مرکز آمار ایران
برآورد مشاور

نمودار شماره ۲-۱ تخصیصهای خدماتی استان اردبیل و کل کشور از نظر تولید در سال ۱۳۸۳

۳-۱: تعیین قلمرو و حوزه نفوذ ارائه خدمات استان

گسترش حوزه نفوذ فعالیتهای اقتصادی، امکان مبادله اقتصادی بیشتر و متنوع تر با بازارهای بزرگتر و قویتر، ... یکی از اهداف اصلی نظام اقتصادی جامعه و واحدهای عملکردی فعال آن است. تقاضای بیشتر برای محصولات (کالاها و خدمات) تولیدی هر نظام اقتصادی امکان استفاده بهینه از ظرفیتهای تولیدی، افزایش سوددهی سرمایه گذاری، استفاده از تکنولوژی تولید انبوه و مدرنتر، تقویت روابط بین فعالیتهای اقتصادی و افزایش تولید در فعالیتهای پیشین و پسین و... را فراهم آورده و در کلام نهایی، از مهمترین عوامل زمینه ساز ارتقای رشد نظام اقتصادی و واحدهای عملکردی آن است. از همین روست که راهبرد توسعه صادرات (ورود به بازارهای غیرمحلی) مهمترین راهبرد تحقق فرآیند رشد اقتصادی جوامع شناخته شده است.

استان اردبیل، با توجه به موقعیت استقرار جغرافیایی (مرزی بودن و همسایگی با کشور آذربایجان از یک سو و قرار داشتن در منتهی الیه شمال غرب کشور و به تبع آن دور بودن از بازارهای داخلی و نداشتن راه ریلی از سوی دیگر) و نیز سطح توسعه اقتصادی (محدودیت کمی و کیفی محصولات تولیدی و تنوع آنها) و ... دارای امکانات و محدودیتهایی در ارتباط با گسترش دامنه قلمرو و حوزه نفوذ فعالیتهای اقتصادی و بازار مبادله (و از آن جمله، ارائه خدمات) خود است. برداشت عمومی عینی آن است که از امکانات استان کمتر استفاده شده و تاثیر محدودیتهای بر اندازه حوزه نفوذ فعالیتهای اقتصادی استان بیشتر است و از همین رو، حتی بخشی از بازارهای محلی استان در حوزه نفوذ بازارهای دیگر (و از آن جمله تبریز) قرار دارد. قرار داشتن این استان در حوزه نفوذ تقسیمات کشوری استان آذربایجان شرقی برای سالهای طولانی موجب ایجاد روابط مبادلاتی میان اردبیل و تبریز و نیز سایر شهرستانهای این دو استان با یکدیگر، با غلبه نفوذ شهرستانهای استان آذربایجان شرقی شده است و این ویژگی دارای تاثیر جدی در محدودیت دامنه قلمرو حوزه نفوذ اقتصادی استان شده است. این قلمرو برای ارائه خدمات استان به ترتیب زیر است:

- مرزی بودن استان و داشتن بازارچه های مرزی و تسهیلات گمرکی باعث شده است تا بخشی از خدمات بازرگانی استان دارای قلمرو خارجی باشد. صادرات نخ، پوشاک و کفش، محصولات پلاستیکی، محصولات شیمیایی، سیب زمینی و نیز فرآورده های سنگ، مهمترین فعالیت بازرگانی خارجی نظام اقتصادی استان است. بخشی از این محصولات نیز در بازارهای داخلی کشور توزیع می شود و حوزه نفوذ این گروه از فعالیتهای بازرگانی

استان تمام بازارهای داخلی کشور را در بر می گیرد. نکته مهم آن که در بخش قابل ملاحظه ای از این بازارها توسط تجار و فعالان اقتصادی غیرمقیم (عمدتاً تجار تهرانی و تبریزی) پوشش داده می شود، گرچه محموله مورد مبادله را کالاهای تولید شده در این استان تشکیل می دهند.

در هر حال، بخش عمده فعالیتهای بازرگانی و نیز نزدیک به تمامی فعالیتهای تعمیراتی کالاها و وسایل نقلیه در استان دارای قلمرو داخلی بوده و حتی دارای حوزه نفوذ محلی (داخل شهرستانی) است.

از آنجا که استان اردبیل یکی از کانونهای گردشگری طبیعی کشور است، بخش عمده خدمات اقامتی استان در خدمت گردشگران داخلی کشور بوده و در مقیاس کوچکتر مورد استفاده گردشگران خارجی قرار می گیرد. بازار داخلی کالاهای سوغاتی استان عموماً از طریق این گردشگران پوشش داده می شود.

- قلمرو عملکرد خدمات حمل و نقل هوایی استان بسیار محدود بوده و تعداد پروازهای فرودگاههای استان و نیز خطوط پروازی آنها نسبت به سایر فرودگاهها بسیار محدود است. ضمناً امکانات موجود در حوزه خدمات ارتباطی (پستی و مخابراتی) استان شرایط گسترش قلمرو این خدمات به سایر استانها و نیز خارج از کشور را فراهم آورده است.
- با توجه به نحوه گزینش دانشجو در واحدهای آموزش عالی کشور، بخشی (هرچند کوچکتر) از دانشجویان واحدهای آموزش عالی استان افرادی هستند که از سایر استانهای کشور برای تحصیل در این واحدها قبول شده اند و لذا، قلمرو عمومی ارائه خدمات آموزش عالی استان را می توان با سایر استانهای کشور (بویژه استانهای آذربایجان شرقی، اردبیل، زنجان و گیلان) در نظر گرفت.
- قلمرو ارائه سایر خدمات استان به صورت داخلی (داخل استانی) و محلی (داخل شهرستانی) بوده و کمتر به خارج از استان ادامه می یابد.
- در مقابل، این استان تا حد زیادی در حوزه نفوذ استان آذربایجان شرقی بوده و ساکنان و فعالان اقتصادی این استان بخشی از خدمات مورد استفاده خود (و بویژه خدمات برتر) را از طریق واحدهای خدماتی استان آذربایجان شرقی دریافت و تامین می کنند.

۴-۱: تحلیل شاخصهای اصلی در بخش خدمات استان

همانطور که پیشتر نیز اشاره شد، تنوع عملکردی فعالیتهای بخش خدمات و مشخصه های متمایز کننده فعالیتهای این بخش از یکدیگر از جمله ویژگیها و عواملی است که در قیاس با دو بخش کشاورزی و صنایع به بخش خدمات حالت ویژه ای می دهد. از همین رو، در چارچوب برداشت دستورالعمل انجام مطالعات طرح آمایش استان مبنی بر این که : «تنوع فعالیتهای در بخش خدمات سبب می شود نتوان الگوی واحدی را برای تحلیل این بخش در سطح استان ارائه کرد...»، ویژگیهای (شاخصها، کمیتهای مطلق و نسبی) مهمترین فعالیتهای بخش خدمات استان در سطرهای زیر تحلیل شده است:

۴-۱-۱: فعالیت بازرگانی

فعالیت بازرگانی با امکان برقراری رابطه بین تولید کنندگان و مصرف کنندگان کالاها، زمینه مناسب برای دسترسی تولید کنندگان به مواد خام و کالاهای واسطه ای و مصرف کنندگان به کالاهای مصرفی مورد نیاز خودشان را ایجاد کرده، و از این طریق امکان تداوم تولید و تامین نیازهای جامعه را فراهم می آورد. اهمیت این بخش، به مثابه پشتیبانی کننده انجام سایر فعالیتهای نظام اقتصادی جامعه، به موازات بزرگتر شدن حجم عملکرد اقتصاد جامعه و واحدهای تولیدی، جدا شدن مراکز تولید و مصرف و نیز ایجاد فاصله بین زمان تولید و مصرف کالاها، افزایش می یابد. از این رو، عملکرد مناسب این فعالیت از عوامل بسیار موثر در ایجاد رونق اقتصادی و ارتقای سطح زندگی در جامعه است.

گذشته از نقش پیونددهی فعالیت بازرگانی، اهمیت نسبی این فعالیت در ایجاد اشتغال در جامعه نیز بسیار حایز اهمیت است، به طوری که همواره به عنوان یکی از فعالیتهای اشتغالزا در نظام اقتصادی (بویژه در اقتصادهای شهری) مورد توجه است. بر پایه نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵، حدود ۱۱/۳ درصد از کل شاغلان استان و بیش از ۱۹ درصد از شاغلان شهری استان به فعالیت بازرگانی (و تعمیر) اشتغال داشته اند. با توجه به این که سهم نسبی اشتغال در فعالیتهای بازرگانی (و تعمیر) از کل اشتغال استان در سال ۱۳۸۴، ۱۲/۳ درصد افزایش یافته است،

می توان گفت که از هر ۵ نفر شاغل شهری استان یک نفر در فعالیت بازرگانی (و تعمیر) مشغول کار بوده اند که به وضوح نشان دهنده اهمیت نسبی زیاد اشتغالزایی آن است.

فعالیت بازرگانی (و تعمیر) در طبقه بندی بین المللی استاندارد و فعالیتهای اقتصادی (ISIC) به سه گروه کلی: فروش و نگهداری و تعمیر وسایل نقلیه و فروش سوخت خودرو، عمده فروشی و حق العمل کاری کالاها (بجز وسایل نقلیه)، خرده فروشی و تعمیر کالاها (بجز وسایل نقلیه) طبقه بندی می شوند که هر یک نیز به نوبه خود به چند فعالیت ریزتر تقسیم می شوند. فعالیت بازرگانی (و تعمیر)، از نظر حوزه جغرافیایی و سیاسی انجام آن نیز به دو گروه بازرگانی داخلی و بازرگانی خارجی (صادرات و واردات) تقسیم می شوند. در سطرهای زیر، با توجه به امکانات آماری در دسترس، به تحلیل این فعالیت می پردازیم:

۱-۴-۱: تعداد کارگاه و اشتغال در فعالیتهای بازرگانی و تعمیر استان

همانطور که اشاره شد، فعالیتهای بازرگانی (و تعمیر)، از جمله فعالیتهای اشتغالزای نظام اقتصادی (بویژه، اقتصادی شهری) است. گذشته از این، غالب کارگاههای اقتصادی را نیز کارگاههای بازرگانی و تعمیراتی تشکیل می دهند.

بر پایه نتایج سرشماری عمومی کارگاهی سال ۱۳۸۱، تعداد کل کارگاههای بازرگانی و تعمیراتی فعال استان بالغ بر ۲۸۵۵۳ کارگاه است که عمدتاً کارگاههای کوچک و با تعداد کارکنان اندک است. توزیع این کارگاهها برحسب اندازه آنها نشان می دهد که از میان آنها تعداد ۲۲۴۰۴ کارگاه (۷۸/۵ درصد) با ۱ نفر کارکن، ۴۷۸۱ کارگاه (۱۶/۷ درصد) با ۲ نفر کارکن، ۱۲۴۲ کارگاه (۴/۳ درصد) با ۳ تا ۵ نفر کارکن، ۸۵ کارگاه (۰/۳ درصد) با ۶ تا ۹ نفر کارکن و ۴۱ کارگاه (۰/۱ درصد) با ۱۰ نفر کارکن و بیشتر مشغول کار هستند. بر پایه این الگوی توزیع، تعداد شاغلان این کارگاهها در حدود ۳۸/۱ هزار نفر و متوسط تعداد شاغلان هر کارگاه ۱/۳ نفر برآورد می شود.

همچنین، از کل تعداد کارگاههای بازرگانی (و تعمیر) فعال در استان بالغ بر ۳۹۹۷ کارگاه (۱۴ درصد) به فعالیت خرید و فروش و تعمیر وسایل نقلیه و فروش سوخت خودرو، ۹۲۵ کارگاه (۳/۲ درصد) به فعالیت عمده فروشی و حق العمل کاری کالاها (بجز وسایل نقلیه) و ۲۳۶۳۱ کارگاه (۸۲/۸ درصد) به خرده فروشی و تعمیر کالاها (بجز وسایل نقلیه) اشتغال دارند. تعداد شاغلان این فعالیتهای (و سهم نسبی آنها از کل اشتغال بازرگانی) برای فعالیت خرید و فروش و تعمیر وسایل نقلیه ۶/۹ هزار نفر (۱۸ درصد)، برای فعالیت عمده فروشی و حق العمل کاری کالاها ۲ هزار نفر (۵/۱ درصد) و برای فعالیت خرده فروشی و تعمیر کالاها ۲۹/۳ هزار نفر (۷۶/۹ درصد) برآورد می شود.

این اطلاعات نشان دهنده اهمیت نسبی قابل ملاحظه فعالیت خرده فروشی و تعمیر کالاهای در کل فعالیت بازرگانی و تعمیر استان است که بیش از سه چهارم تعداد کارگاه و تعداد شاغلان آن را به خود اختصاص می دهد.

نه تنها بخش قابل توجهی از تعداد کارگاهها و تعداد شاغلان استان را کارگاههای بازرگانی (و تعمیر) و شاغلان آنها تشکیل می دهند، اطلاعات در دسترس حاکی از افزایش اهمیت نسبی این کارگاهها و شاغلان آنها در نظام اقتصادی و اشتغال استان است. بر پایه نتایج سرشماری صنعت و معدن سال ۱۳۷۳، تعداد کارگاههای بازرگانی (و تعمیر) استان در این سال بالغ بر ۲۲۳۲۶ کارگاه است که تعداد شاغلان آنها حدود ۲۸/۲ هزار نفر برآورد می شود. مقایسه تعداد کارگاههای بازرگانی و تعداد شاغلان آنها در سالهای ۱۳۷۳ و ۱۳۸۱ حاکی از ۱/۳ برابر شدن تعداد کارگاهها و ۱/۴ برابر شدن تعداد شاغلان آنها می باشد که نشان دهنده بزرگ شدن نسبی اندازه این کارگاهها نیز می باشد.

در جداول شماره (۱۱-۱) و (۱۲-۱)، اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده ارائه گردیده است.

جدول (۱۱-۱): توزیع تعداد کارگاههای عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای شخصی و خانگی بر حسب تعداد شاغلان در استان اردبیل در سالهای ۱۳۷۳ و ۱۳۸۱

سال	کل کارگاهها	توزیع کارگاهها بر حسب تعداد شاغلان آنها					
		۱ نفر	۲ نفر	۳ تا ۵ نفر	۶ تا ۹ نفر	۱۰ تا ۴۹ نفر	۵۰ تا ۹۹ نفر و بیشتر
۱۳۷۳	۲۲۳۲۶	۱۸۵۴۸	۲۹۳۸	۷۵۷	۴۹	۳۲	۱
۱۳۸۱	۲۸۵۵۳	۲۲۴۰۴	۴۷۸۱	۱۲۴۲	۸۵	۳۷	۲

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۴، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۱۲-۱) توزیع تعداد کارگاههای عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای شخصی و خانگی بر حسب تعداد شاغلان و نوع فعالیت آنها در استان اردبیل در سال ۱۳۸۱

توزیع کارگاهها بر حسب تعداد شاغلان آنها							کل کارگاهها	شرح
۱۰۰ نفر و بیشتر	۵۰ تا ۹۹ نفر	۱۰ تا ۴۹ نفر	۶ تا ۹ نفر	۳ تا ۵ نفر	۲ نفر	۱ نفر		
۲	۲	۳۷	۸۵	۱۲۴۲	۴۷۸۱	۲۲۴۰۴	۲۸۵۵۳	کل
۲	۰	۱۳	۲۳	۳۷۶	۱۰۵۱	۲۵۳۲	۳۹۹۷	فروش و نگهداری و تعمیر وسایل نقلیه
۰	۱	۱۰	۲۰	۱۶۳	۲۲۸	۵۰۳	۹۲۵	فروش و حق العمل کاری کالاها (بجز وسایل نقلیه)
۰	۱	۱۴	۴۲	۷۰۳	۳۵۰۲	۱۹۳۶۹	۲۳۶۳۱	خرده فروشی کالاها، (بجز وسایل نقلیه) و تعمیر کالاهای شخصی و خانگی

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۴، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۱-۴-۱: تعداد کارگاه و اشتغال در فعالیتهای بازرگانی و تعمیر شهرستانهای استان

توزیع تعداد کارگاههای بازرگانی و تعمیر و شاغلان آنها در شهرستانهای استان تابعی از اندازه جمعیتی، میزان شهرنشینی و نقش عملکردی شهرستانها در استان و حوزه نفوذ آنها می باشد. برپایه اطلاعات در دسترس، در سال ۱۳۸۱، از کل کارگاههای بازرگانی و تعمیر استان، تعداد ۱۵۳۱۲ کارگاه (۵۳/۶ درصد) در شهرستان اردبیل، ۳۴۹۲ کارگاه (۱۲/۲ درصد) در شهرستان پارس آباد، ۳۲۴۰ کارگاه (۱۱/۳ درصد) در شهرستان مشگین شهر، ۱۹۸۵ کارگاه (۷ درصد) در شهرستان خلخال، ۱۷۵۷ کارگاه (۶/۲ درصد) در شهرستان گرمی، ۹۳۷ کارگاه (۳/۳ درصد) در شهرستان نمین ۹۳۴ کارگاه (۳/۳ درصد) در شهرستان بیله سوار، ۴۸۹ کارگاه (۲/۸ درصد) در شهرستان کوثر و ۴۰۷ کارگاه (۱/۴ درصد) در شهرستان نیر قرار دارد که به ترتیب دارای بیشترین تعداد کارگاههای بازرگانی و تعمیر هستند.

برآورد تعداد شاغلان کارگاههای بازرگانی و تعمیر در شهرستانهای استان نشان می دهد که از کل شاغلان این کارگاهها در استان تعداد ۲۱/۷ هزار نفر (۵۷/۱ درصد) در شهرستان اردبیل، ۴/۸ هزار نفر (۱۲/۵ درصد) در شهرستان پارس آباد و ۴ هزار نفر (۱۰/۴ درصد) در شهرستان مشگین شهر مشغول کار هستند و این شهرستانها دارای بیشترین تعداد شاغلان این گروه از فعالیتها می باشند. در مقابل، تعداد (سهم نسبی) شاغلان این کارگاهها در شهرستان نمین ۱/۱ هزار نفر (۳ درصد)، شهرستان کوثر ۰/۶ هزار نفر (۱/۵ درصد) و شهرستان نیر ۰/۵ هزار نفر (۱/۳ درصد) است که کمترین تعداد شاغلان این کارگاهها را دارند.

در جدول شماره (۱۳-۱)، اطلاعات ذکر شده به تفکیک هریک از شهرستانها ارایه گردیده است.

جدول (۱۳-۱): توزیع تعداد کارگاههای بازرگانی و تعمیر و تعداد شاغلان آنها بر حسب نوع فعالیت در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۱

شهرستان	تعداد کارگاهها بر حسب نوع فعالیت				برآورد و تعداد شاغلان
	جمع	خرید و فروش و تعمیر وسایل نقلیه	عمده فروشی و حق العمل کاری	خرده فروشی و تعمیر کالاها	
استان	۲۸۵۵۳	۳۹۹۷	۹۲۵	۲۳۶۳۱	۳۸۱۰۱
اردبیل	۱۵۳۱۲	۲۵۱۶	۶۹۳	۱۲۱۰۳	۲۱۷۴۸
بيله سوار	۹۳۴	۱۰۵	۱۸	۸۱۱	۱۱۴۰
پارس آباد	۳۴۹۲	۵۶۱	۶۶	۲۸۶۵	۴۷۶۲
خلخال	۱۹۸۵	۱۶۰	۴۲	۱۷۸۳	۲۲۰۶
کونر	۴۸۹	۳۴	۴	۴۵۱	۵۶۶
گرمی	۱۷۵۷	۲۱۱	۳۶	۱۵۱۰	۲۱۱۹
مشگین شهر	۳۲۴۰	۳۲۸	۵۳	۲۸۵۹	۳۹۵۰
نمین	۹۳۷	۵۲	۸	۸۷۷	۱۰۹۸
نیر	۴۰۷	۳۰	۵	۳۷۲	۵۱۲

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۶ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۲-۴-۱: تسهیلات اقامتی گردشگری

محیط طبیعی چشم نواز و شرایط اقلیمی مساعد، وجود چشمه های آب گرم معدنی و نیز برخی آثار تاریخی موجب شده است تا استان اردبیل یکی از کانونهای گردشگری کشور باشد. ویژگی تسهیلات اقامتی در دسترس گردشگران این استان در سال ۱۳۸۴ به ترتیب زیر است:

- تعداد تاسیسات اقامتی استان (شامل هتل، متل، مهمانسرا و هتل آپارتمان) بالغ بر ۶۶ واحد است. این تاسیسات اقامتی دارای ۱۹۵۶ اتاق و ۳۸۰۴ تخت می باشند. غالب این تاسیسات اقامتی از نظر کیفی در سطح پایینی قرار دارند، به طوری که از کل تختهای این تاسیسات اقامتی، تعداد ۱۹۹۹ تخت (۵۲/۶ درصد) مربوط به تاسیسات اقامتی یک ستاره، ۱۲۷۲ تخت (۳۳/۴ درصد) مربوط به تاسیسات اقامتی دو ستاره، ۳۲۳ تخت (۸/۵ درصد) مربوط به تاسیسات اقامتی سه ستاره و ۲۱۰ تخت (۵/۵ درصد) مربوط به تاسیسات اقامتی چهار ستاره می باشد.

- علاوه بر این تاسیسات اقامتی، تعداد ۱۰۸ مسافرخانه با ۱۶۹۸ اتاق و ۵۱۸۸ تخت نیز به گردشگری استان خدمت ارائه می کنند. از کل تختهای این مسافرخانهها، تعداد ۲۱۷۸

- تخت (۴۲ درصد) دارای درجه ممتاز، ۱۵۴۵ تخت (۲۹/۸ درصد) درجه یک، ۹۳۵ تخت (۱۸ درصد) درجه دو و ۵۳۰ تخت (۱۰/۲ درصد) درجه سه می باشد.
- از کل تعداد تختهای تسهیلات گردشگری استان (۸۹۹۲ تخت) حدود ۴۲/۳ درصد مربوط به تاسیسات اقامتی و ۵۷/۷ درصد مربوط به مسافرخانه ها می باشد.
- بررسی روند تحول امکان اقامتی استان نشان دهنده افزایش ملموس و سریع تعداد تاسیسات اقامتی و تعداد اطاق و تخت آنها و کاهش تدریجی و آهسته تعداد مسافرخانه ها و تعداد اطاق و تخت آنها می باشد. ارتقای کیفی تسهیلات اقامتی گردشگری استان به اندازه افزایش کمی آن نبوده است، بلکه این افزایش عمدتاً از طریق افزایش امکانات تاسیسات اقامتی یک ستاره و دو ستاره حاصل شده است و در نتیجه، سهم نسبی امکانات اقامتی با کیفیت بالاتر در کل امکانات اقامتی استان (بویژه در نیمه دوم دهه مورد بررسی) کاهش یافته است. بر پایه این بررسی در دوره زمانی بین سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۴ تغییرات زیر در امکانات اقامتی استان ایجاد شده است.
- تعداد تاسیسات اقامتی استان ۱۶/۵ برابر و تعداد اطاق و تخت آنها به ترتیب ۱۹/۲ برابر و ۱۹/۴ برابر شده است، در حالی که در این مدت تعداد مسافرخانه های استان ۳۲/۵ درصد و تعداد اطاق و تخت آنها به ترتیب ۲۴ درصد و ۲۲/۸ درصد کاهش یافته است.
- سهم نسبی تعداد تخت تاسیسات اقامتی از کل تعداد تختهای گردشگری استان از ۲/۸ درصد به ۴۲/۳ درصد و اندازه سهم نسبی متناظر آن از ۹۷/۲ درصد به ۵۷/۷ درصد کاهش یافته است که نشان دهنده تحول کیفی مطلوبی در ساختار تختهای گردشگری استان است.
- اطلاعات مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۱-۱۴) و (۱-۱۵) ارایه گردیده است.

جدول (۱۴-۱): تعداد اطاق و تعداد تخت تاسیسات اقامتی استان اردبیل در سالهای منتخب

سال	شرح	کل		چهار ستاره		سه ستاره		دو ستاره		یک ستاره	
		تعداد	سهم نسبی	تعداد	سهم نسبی	تعداد	سهم نسبی	تعداد	سهم نسبی	تعداد	سهم نسبی
۱۳۷۵	تعداد تاسیسات	۴	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۲	۵۰	۲	۵۰
	تعداد اطاق	۱۰۲	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۵۲	۵۱	۵۰	۴۹
	تعداد تخت	۱۹۶	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۹۶	۴۹	۱۰۰	۵۱
۱۳۸۰	تعداد تاسیسات	۲۳	۱۰۰	۱	۴/۳	۳	۱۳	۵	۲۱/۷	۱۴	۶۰/۹
	تعداد اطاق	۷۶۸	۱۰۰	۹۹	۱۲/۹	۱۶۰	۲۰/۸	۱۶۱	۲۱	۳۴۸	۴۵/۳
	تعداد تخت	۱۴۸۱	۱۰۰	۲۱۰	۱۴/۲	۳۲۳	۲۱/۸	۲۳۴	۱۵/۸	۷۱۴	۴۸/۲
۱۳۸۴	تعداد تاسیسات	۶۶	۱۰۰	۱	۱/۵	۳	۴/۵	۱۸	۲۷/۳	۴۴	۶۶/۷
	تعداد اطاق	۱۹۵۶	۱۰۰	۹۹	۵/۱	۱۶۰	۸/۲	۴۹۲	۲۵/۱	۱۲۰۵	۶۱/۶
	تعداد تخت	۳۸۰۴	۱۰۰	۲۱۰	۵/۵	۳۲۳	۸/۵	۱۲۷۲	۳۳/۴	۱۹۹۹	۵۲/۶

جدول (۱۵-۱): تعداد اطاق و تعداد تخت مسافر خانه های استان اردبیل در سالهای منتخب

سال	شرح	کل		ممتاز		درجه یک		درجه دو		درجه سه	
		تعداد	سهم نسبی	تعداد	سهم نسبی	تعداد	سهم نسبی	تعداد	سهم نسبی	تعداد	سهم نسبی
۱۳۷۵	تعداد مسافر خانه	۱۶۰	۱۰۰	۴۰	۲۵	۴۰	۲۵	۳۲	۲۰	۴۸	۳۰
	تعداد اطاق	۲۲۳۵	۱۰۰	۸۳۱	۳۷/۲	۶۵۰	۲۹/۱	۳۶۰	۱۶/۱	۳۹۴	۷/۶
	تعداد تخت	۶۷۲۰	۱۰۰	۲۶۲۷	۳۹/۱	۱۷۹۷	۲۶/۷	۱۰۲۰	۱۵/۲	۱۲۷۶	۱۹
۱۳۸۰	تعداد مسافر خانه	۱۳۰	۱۰۰	۴۰	۳۰/۸	۴۰	۳۰/۸	۳۲	۲۴/۶	۱۸	۱۳/۸
	تعداد اطاق	۲۰۲۵	۱۰۰	۸۳۱	۴۱	۶۵۰	۳۲/۱	۳۶۰	۱۷/۸	۱۸۴	۹/۱
	تعداد تخت	۶۰۴۰	۱۰۰	۲۶۲۷	۴۳/۵	۱۷۹۷	۲۹/۸	۱۰۲۰	۱۶/۹	۵۹۶	۹/۹
۱۳۸۴	تعداد مسافر خانه	۱۰۸	۱۰۰	۳۲	۲۹/۶	۳۵	۳۲/۴	۲۷	۲۵	۱۴	۱۳
	تعداد اطاق	۱۶۹۸	۱۰۰	۶۹۱	۴۰/۷	۵۳۴	۳۱/۴	۲۹۲	۱۷/۲	۱۸۱	۱۰/۷
	تعداد تخت	۵۱۸۸	۱۰۰	۲۱۷۸	۴۲	۱۵۴۵	۲۹/۸	۹۳۵	۱۸	۵۳۰	۱۰/۲

۳-۴-۱: فعالیت انبارداری

به موازات بزرگتر شدن اندازه واحدهای تولیدی و گسترش تولید انبوه، بزرگتر شدن اندازه بازارهای مبادله، جدا شدن محل تولید و مصرف از یکدیگر، ایجاد فاصله زمانی بین تولید و مصرف کالاها، لزوم ذخیره سازی برای تعدیل تغییرات پیش بینی نشده و... فعالیت انبارداری به مثابه یکی از فعالیتهای پشتیبان تولید و مصرف اهمیتی فزاینده می یابد. گذشته از انبارهای معمولی، سردخانه ها و سیلوها از جمله انبارهای تخصصی هستند که جایگاه ویژه ای در فعالیت انبارداری دارند و معمولاً اطلاعات آماری موثق تر و بهنگام تری نیز از آنها در دسترس است.

۱-۳-۴-۱: سردخانه ها

بر پایه اطلاعات در دسترس، در سال ۱۳۸۱، استان اردبیل دارای ۳ سردخانه است. این سردخانه ها دارای ۳۵ سالن (شامل ۳۰ سالن یک مداره بالای صفر و ۵ سالن دو مداره) هستند. مساحت این سالن ها ۹۲۸۶ مترمربع (شامل ۸۳۴۹ مترمربع مساحت سالنهای یک مداره بالای صفر و ۹۳۷ مترمربع مساحت سالنهای دو مداره) می باشد. حجم کل سالنهای سردخانه های استان بالغ بر ۵۱۳۲۰ مترمکعب است. که از آن ۴۶/۲ هزار مترمکعب (۹۰ درصد) مربوط به سالن های یک مداره بالای صفر و ۵/۱ هزار مترمکعب (۱۰ درصد) مربوط به سالن های دو مداره می باشد. ظرفیت اسمی ذخیره سازی این سردخانه ها ۱۱ هزار تن است که ۱۰ هزار تن (۹۰/۹ درصد) آن ظرفیت سردخانه های بالای صفر و ۱ هزار تن (۹/۱ درصد) آن ظرفیت سردخانه های دو مداره است. در این استان هیچ سردخانه یک مداره زیر صفر وجود ندارد.

در این سال، بیش از ۱ درصد کل ظرفیت سردخانه های کشور در استان اردبیل قرار دارد. اندازه این نسبت برای سردخانه های یک مداره بالای صفر ۱/۵ درصد و برای سردخانه های دو مداره کمتر از ۰/۴ درصد است. این نسبتها نشان دهنده سهم نسبی بسیار محدود سردخانه های استان در کشور است که به نوبه خود ناشی از ظرفیت بسیار کم سردخانه های استان می باشد. نکته قابل ملاحظه آن که طبق آمارهای مرکز آمار ایران، در حوالی پایان سال ۱۳۸۵، استان اردبیل تنها دارای ۲ سردخانه با ۲۰ سالن یک مداره بالای صفر است. مساحت این سالن ها ۷۰۹۱ مترمربع و گنجایش آنها ۳۳/۵ هزار مترمکعب است و ظرفیت اسمی ذخیره سازی آنها ۸/۹۴ هزار تن می باشد. با یک مقایسه تطبیقی دیده می شود که در فاصله سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۵ سردخانه دو مداره استان و حدود ۱۰ سالن از سالنهای سردخانه های یک مداره استان از گردونه فعالیت خارج شده و ظرفیت ذخیره سازی آنها در سال ۱۳۸۵ در حدود ۸۱ درصد ظرفیت متناظر آن در سال ۱۳۸۱ می باشد. این وضعیت باعث شده است تا سهم نسبی ظرفیت سردخانه ای استان در کشور نیز از بیش از ۱ درصد به حدود ۰/۸ درصد تنزل یابد. (جدول شماره ۱۶-۱)

جدول (۱۶-۱): ظرفیت سردخانه های استان اردبیل و سهم نسبی آن در کشور در سال ۱۳۸۱ (مترمربع - مترمکعب - تن)

شرح	استان اردبیل	کل کشور	سهم نسبی استان در کشور	شرح	
				تعدادسالن	مساحت سالنها
کل سردخانه ها	۳۵	۳۰۳۹	۱/۱۵	تعدادسالن	مساحت سالنها
	۹۲۸۶	۸۴۲۱۷۹	۱/۱۰	حجم سالن ها	ظرفیت اسمی
	۵۱۳۲۰	۴۱۲۵۸۲۱	۱/۲۴	تعدادسالن	مساحت سالنها
	۱۱۰۰۰	۱۰۵۰۴۷۳	۱/۰۵	حجم سالن ها	ظرفیت اسمی
سردخانه های زیر صفر	۰	۲۱۶	۰	تعدادسالن	مساحت سالنها
	۰	۸۱۶۳۴	۰	حجم سالن ها	ظرفیت اسمی
	۰	۳۸۳۶۰۱	۰	تعدادسالن	مساحت سالنها
	۰	۱۰۴۹۳۳	۰	حجم سالن ها	ظرفیت اسمی
سردخانه های بالای صفر	۳۰	۲۰۹۸	۱/۴۳	تعدادسالن	مساحت سالنها
	۸۳۴۹	۵۵۵۷۰۷	۱/۵۰	حجم سالن ها	ظرفیت اسمی
	۴۶۱۹۲	۲۸۳۳۷۳۸	۱/۶۳	تعدادسالن	مساحت سالنها
	۱۰۰۰۰	۶۶۱۹۵۳	۱/۵۱	حجم سالن ها	ظرفیت اسمی
سردخانه های دو مداره	۵	۷۲۵	۰/۶۹	تعدادسالن	مساحت سالنها
	۹۳۷	۲۰۴۸۳۸	۰/۴۶	حجم سالن ها	ظرفیت اسمی
	۵۱۲۸	۹۰۸۴۸۲	۰/۵۶	تعدادسالن	مساحت سالنها
	۱۰۰۰	۲۸۳۵۸۷	۰/۳۵	حجم سالن ها	ظرفیت اسمی

ماخذ: سالنامه آماری کشور، ۱۳۸۴، مرکز آمار ایران.

۲-۳-۴-۱: سیلو و انبار گندم

بر پایه اطلاعات سالنامه آماری استان، در سال ۱۳۸۴ تعداد ۴ سیلوی ذخیره گندم با ظرفیت ۱۳۸ هزار تن در استان اردبیل وجود دارد که ۳/۲ درصد تعداد سیلوهای کشور (۹۴ سیلو) و ۱/۳ درصد ظرفیت ذخیره سازی سیلوهای کشور (۲۸۸۱ هزار تن) می باشد.

در این سال، ۳ انبار سرپوشیده گندم با ظرفیت ۳۸ هزار تن و یک انبار رو باز گندم با ظرفیت ۱۰۰ هزارتن در استان وجود دارد. حدود ۵/۲ درصد از ظرفیت انبارهای روباز گندم در این استان می باشد.^۱

بر پایه اطلاعات در دسترس، در ابتدای این سال حدود ۵۰/۲ هزار تن گندم در سیلوهای استان وجود داشته است و در طول سال بالغ بر ۳۶۳/۱ هزار تن گندم وارد سیلوها شده (که حدود ۹۰ درصد آن گندم تولیدی استان بوده است) و ۳۸۹/۹ هزار تن گندم از سیلوها خارج شده (۵۷/۴

^۱ این اطلاعات آماری با مندرجات سالنامه آماری کشور مغایرت دارد.

درصد به کارخانه ها و ۴۲/۶ درصد به سایر استانها تحویل داده شده است) و در نتیجه ، موجودی گندم سیلوهای استان در پایان این سال حدود ۲۳/۴ هزار تن می باشد.

۴-۴-۱: فعالیت بانکداری و بیمه گری

بزرگ شدن تدریجی اندازه واحدهای اقتصادی و منابع مالی لازم برای ایجاد و بهره‌برداری از آنها، ناتوانی غالب سرمایه گذاران در تامین مالی مستقیم این هزینه از منابع متعلق به خود، کاهش تدریجی ظرفیت عملکردی پس اندازهای فردی، لزوم تامین برخی هزینه های مصرفی از طریق منابع استقراضی ، بزرگ شدن ریسک فعالیتهای اقتصادی و...، فعالیتهای بانکداری و بیمه‌گری را به یکی از فعالیت های اساسی نظام اقتصادی جدید تبدیل کرده است. به طوری که اهمیت نسبی این فعالیت ها در هر نظام اقتصادی به موازات ارتقای سطح عملکردی آن بیشتر و بیشتر می‌شود. این فعالیتها امکان انجام فعالیتهای مالی بزرگ را از طریق تجهیز منابع خود فراهم می کنند.

۴-۴-۱-۱: فعالیت بانکی

بر پایه اطلاعات در دسترس، در سال ۱۳۸۴، تعداد ۲۶۹ واحد بانکی در استان مشغول فعالیت بوده اند که ۲۶۶ واحد آن متعلق به بانکهای دولتی و تنها ۳ واحد دیگر به بانکهای غیردولتی تعلق داشته است . کلیات عملکرد نظام بانکی استان در سال مورد نظر به ترتیب زیر است:

(الف): سپرده های بانکی

کل مبلغ سپرده های نزد بانکهای استان (بجز بانک ملت) در پایان سال ، ۱۳۸۴ بالغ بر ۱۰۸۴۲/۸ میلیارد ریال بوده است که در قالب نزدیک به ۳/۸ میلیون فقره سپرده گذاری در اختیار بانکها قرار داده شده است. الگوی توزیع تعداد و مبلغ سپرده ها برحسب نوع سپرده نشان می‌دهد:

- از کل مبلغ سپرده های نزد بانکها، حدود ۱۱۶۹/۹ میلیارد ریال (۲۴/۸ درصد) به صورت سپرده قرض الحسنه جاری، ۸۰۳/۳ میلیارد ریال (۱۷ درصد) به صورت سپرده قرض الحسنه پس انداز ، ۱۰۸۶ میلیارد ریال (۲۳ درصد) به صورت سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت، ۷۲۹/۷ میلیارد ریال (۱۵/۴ درصد) به صورت سپرده سرمایه گذاری

- بلندمدت و ۹۳۶/۲ میلیارد ریال (۱۹/۸ درصد) به شکل سایر انواع سپرده ها نزد بانکها سپرده گذاری شده است.
- از کل تعداد سپرده های نزد بانکها، حدود ۲۲۰/۲ هزار فقره (۱۰/۲ درصد) سپرده قرض الحسنه جاری، ۱۳۱۶/۶ هزار فقره (۶۱/۲ درصد) سپرده قرض الحسنه پس انداز، ۲۲۸/۱ هزار فقره (۱۰/۶ درصد) سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت، ۵۸/۸ هزار فقره (۲/۷ درصد) سپرده سرمایه گذاری بلندمدت و ۳۲۷/۳ هزار فقره (۱۵/۲ درصد) سایر انواع سپرده ها می باشد.
  - مقایسه تعداد و مبلغ سپرده ها نشان می دهد، متوسط مبلغ هر سپرده قرض الحسنه جاری ۵/۳ میلیون ریال، سپرده قرض الحسنه پس انداز ۰/۶ میلیون ریال، سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت ۴/۸ میلیون ریال، سپرده سرمایه گذاری بلندمدت ۱۲/۴ میلیون ریال و سایر سپرده ها ۲/۹ میلیون ریال است.
- همچنین، الگوی توزیع سپرده ها برحسب شهرستان محل سپرده گذاری آنها نشان می دهد:
- از کل تعداد سپرده های بانکی استان حدود ۱۱۲۷/۴ هزار فقره (۵۲/۴ درصد) در شهرستان اردبیل و ۲۶۴ هزار فقره (۱۲/۳ درصد) در شهرستان پارس آباد سپرده گذاری شده است که شهرستانهای دارای بیشترین تعداد سپرده گذاری در استان می باشند. در مقابل، تعداد (سهم نسبی) سپرده های نزد بانکها در شهرستان کوثر ۳۸/۲ هزار فقره (۱/۸ درصد) و شهرستان نیر ۳۹/۴ هزار فقره (۱/۸ درصد) است که کمتر از آن در سایر شهرستانها است.
  - از کل مبلغ سپرده نزد بانکهای استان، حدود ۲۹۹۷/۸ میلیارد ریال (۶۳/۴ درصد) در شهرستان اردبیل و ۴۸۵/۷ میلیارد ریال (۱۰/۳ درصد) در شهرستان پارس آباد سپرده گذاری شده است و در مقابل ۴۸/۴ میلیارد ریال (۶۳/۴ درصد) در شهرستان کوثر و ۵۶/۸ میلیارد ریال (۱/۲ درصد) در شهرستان نیر سپرده گذاری شده است که به ترتیب، شهرستانهای دارای بیشترین و کمترین مبلغ سپرده گذاری در استان هستند.
  - متوسط مبلغ هر سپرده گذاری در استان در حدود ۲/۲ میلیون ریال است که دامنه تغییرات آن بین حداکثر ۲/۷ میلیون ریال در شهرستان اردبیل و حداقل ۱/۳ میلیون ریال در شهرستان کوثر قرار دارد. می توان نشان داد، بجز شهرستان اردبیل که متوسط مبلغ هر سپرده گذاری در آن بیشتر از متوسط مبلغ متناظر آن در استان است، متوسط

مبلغ هر سپرده گذاری در سایر شهرستانهای استان کمتر از این متوسط در کل استان می باشد.

(ب) : تسهیلات بانکی

در سال ۱۳۸۳، بانکهای استان، از محل منابع در اختیار خود، تعداد ۲۱۰۸۶۲ فقره تسهیلات بانکی به مبلغ ۵۳۰۷/۵ میلیارد ریال به بخش غیردولتی پرداخت کرده اند. تحلیل این تسهیلات نشان می دهد:

- از کل تعداد تسهیلات واگذار شده، تعداد ۴۲۳۳۹ فقره (۲۰/۱ درصد) به بخش کشاورزی، ۷۴۷۶۸ فقره (۳۵/۵ درصد) به بخش ساختمان و مسکن، ۱۰۳۸۴ فقره (۴/۹ درصد) به بخش صنعت و معدن و ۸۳۳۷۱ فقره (۳۹/۵ درصد) به بخش خدمات بوده است که نشان دهنده واگذاری تعداد بیشتری از تسهیلات پرداخت شده به بخش خدمات (عمدتاً بازرگانی) است.

- از کل مبلغ تسهیلات واگذار شده، مبلغ ۱۰۷۷ میلیارد ریال (۲۰/۳ درصد) به بخش کشاورزی، ۱۵۹۰/۴ میلیارد ریال (۳۰ درصد) به بخش ساختمان و مسکن، ۶۰۱/۳ میلیارد ریال (۱۱/۳ درصد) به بخش صنعت و معدن و ۲۰۳۸/۹ میلیارد ریال (۳۸/۴ درصد) به بخش خدمات پرداخت شده است.

- مقایسه تعداد و مبلغ تسهیلات اعطایی، متوسط مبلغ و تسهیلات واگذار شده را ۲۵/۲ میلیون ریال نشان می دهد که متوسط مبلغ متناظر آن برای تسهیلات بخش کشاورزی ۲۵/۴ میلیون ریال، بخش ساختمان و مسکن ۲۱/۳ میلیون ریال، بخش صنعت و معدن ۵۷/۹ میلیون ریال و بخش خدمات ۲۴/۵ میلیون ریال است. به این ترتیب، متوسط مبلغ هر یک از تسهیلات واگذار شده به بخش ساختمان و مسکن و بخش خدمات کمتر از متوسط مبلغ متناظر آن برای کل تسهیلات اعطایی بوده و برای تسهیلات بخش صنعت و معدن و کشاورزی از آن بیشتر است.

(ج) : تحول فعالیت بانکی

بر پایه مقایسه عملکرد نظام بانکی استان در سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۴ می توان نشان داد که در این مدت:

- تعداد کل سپرده ها از ۸۸۴/۹ هزار فقره به ۲۱۵۱ هزار فقره افزایش یافته و بیش از ۲/۴ برابر شده است.
  - مبلغ کل سپرده ها از ۴۸۴/۲ میلیارد ریال به ۴۷۲۵/۲ میلیارد ریال افزایش یافته و ۹/۸ برابر شده است.
  - متوسط مبلغ هر سپرده گذاری از ۰/۵۵ میلیون ریال به ۲/۲۰ میلیون ریال افزایش یافته و ۴ برابر شده است.
  - تعدیل مبلغ سپرده ها با نرخ تورم شهری استان حاکی از افزایش تقریبی ۴۳ درصدی مبلغ سپرده گذاری و ۷ درصدی مبلغ هر سپرده گذاری (برحسب قیمت‌های ثابت) در سال پایانی این دوره نسبت به سال ابتدای آن است.
  - تعداد تسهیلات اعطایی بانکها از ۸۰/۳ هزار فقره به ۲۱۰/۹ هزار فقره و مبلغ تسهیلات اعطایی از ۳۷۸/۹ میلیارد ریال به ۵۳۰۷/۵ میلیارد ریال رسیده است. در نتیجه، متوسط مبلغ هر یک از تسهیلات اعطایی از ۴/۷ میلیون ریال به ۲۵/۲ میلیون ریال افزایش یافته و حدود ۵/۴ برابر شده است.
- تعدیل تقریبی متوسط مبلغ هر یک از تسهیلات اعطایی با نرخ تورم نشان می دهد که (برحسب قیمت‌های ثابت) این مبلغ در سال پایانی دوره زمانی مورد بررسی نسبت به سال ابتدای آن در حدود ۴۴ درصد افزایش یافته است.

۲-۴-۱: فعالیت بیمه گری

در سال ۱۳۸۴، تعداد کل انواع بیمه نامه های صادر شده در استان بالغ بر ۲۳۶۹۹۸ فقره است که از بابت حق بیمه های آنها مبلغ ۱۹۰/۶ میلیارد ریال عاید شرکتهای بیمه گذار شده است. ضمن آن که خسارات پرداختی متناظر با آن بالغ بر ۱۴۵/۸ میلیارد ریال است. به این ترتیب، حق بیمه های دریافتی حدود ۳۱ درصد بیشتر از خسارات پرداختی است. مقایسه حق بیمه دریافتی و خسارات پرداختی بابت همه انواع بیمه ها نشان می دهد که در غالب موارد، حق بیمه دریافتی کمتر از خسارت پرداختی است و تفاوت آنها از مازاد حق بیمه دریافتی آتش سوزی، باربری، حوادث و... نسبت به خسارات پرداختی آنها جبران شده است.

به همین ترتیب، در یک مقایسه تطبیقی زمانی بین سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۴ دیده می شود که نه تنها دامنه عملیات بیمه گری گسترده تر شده، بلکه متنوعتر نیز شده است و علاوه بر آن،

ضریب بازار حق بیمه دریافتی به خسارات پرداختی نیز افزایش یافته است و سودآوری این فعالیت بیشتر شده است.

اطلاعات مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۱۷-۱) تا (۱۹-۱) و نمودارهای (۳-۱) و (۴-۱) ارائه گردیده است.

جدول (۱۷-۱): تعداد و مبلغ سپرده های بانکی* در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۴ (میلیون ریال)

شهرستان	تعداد سپرده ها		مبلغ سپرده ها		متوسط مبلغ هر سپرده
	تعداد	سهم نسبی	مبلغ	سهم نسبی	
استان	۲۱۵۱۰۱۱	۱۰۰	۴۷۲۵۱۸۱	۱۰۰	۲/۲۰
اردبیل	۱۱۲۷۳۷۵	۵۲/۴۱	۲۹۹۷۷۶۴	۶۳/۴۴	۲/۶۶
بيله سوار	۱۰۸۲۹۰	۵/۰۳	۱۵۶۱۴۲	۳/۳۰	۱/۴۴
پارس آباد	۲۶۴۰۱۳	۱۲/۲۷	۴۸۵۶۵۸	۱۰/۲۸	۱/۸۴
خلخال	۲۰۲۶۸۳	۹/۴۲	۳۰۱۵۷۸	۶/۳۸	۱/۴۹
کوثر	۳۸۱۸۱	۱/۷۸	۴۸۳۸۴	۱/۰۲	۱/۲۷
گرمی	۹۸۰۰۴	۴/۵۶	۱۸۹۵۳۳	۴/۰۱	۱/۹۳
مشگین شهر	۲۰۷۵۶۰	۹/۶۵	۳۷۵۳۱۲	۷/۹۴	۱/۸۱
نمین	۶۵۵۳۲	۳/۰۵	۱۱۳۹۶۴	۲/۴۱	۱/۷۴
فیر	۳۹۳۷۳	۱/۸۳	۵۶۸۴۶	۱/۲۰	۱/۴۴

* بدون بانک ملت

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل، سال ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۱۸-۱): تعداد و مبلغ سپرده های بانکی بر حسب نوع سپرده در نظام بانکی استان اردبیل در سال ۱۳۸۴ (میلیون ریال)

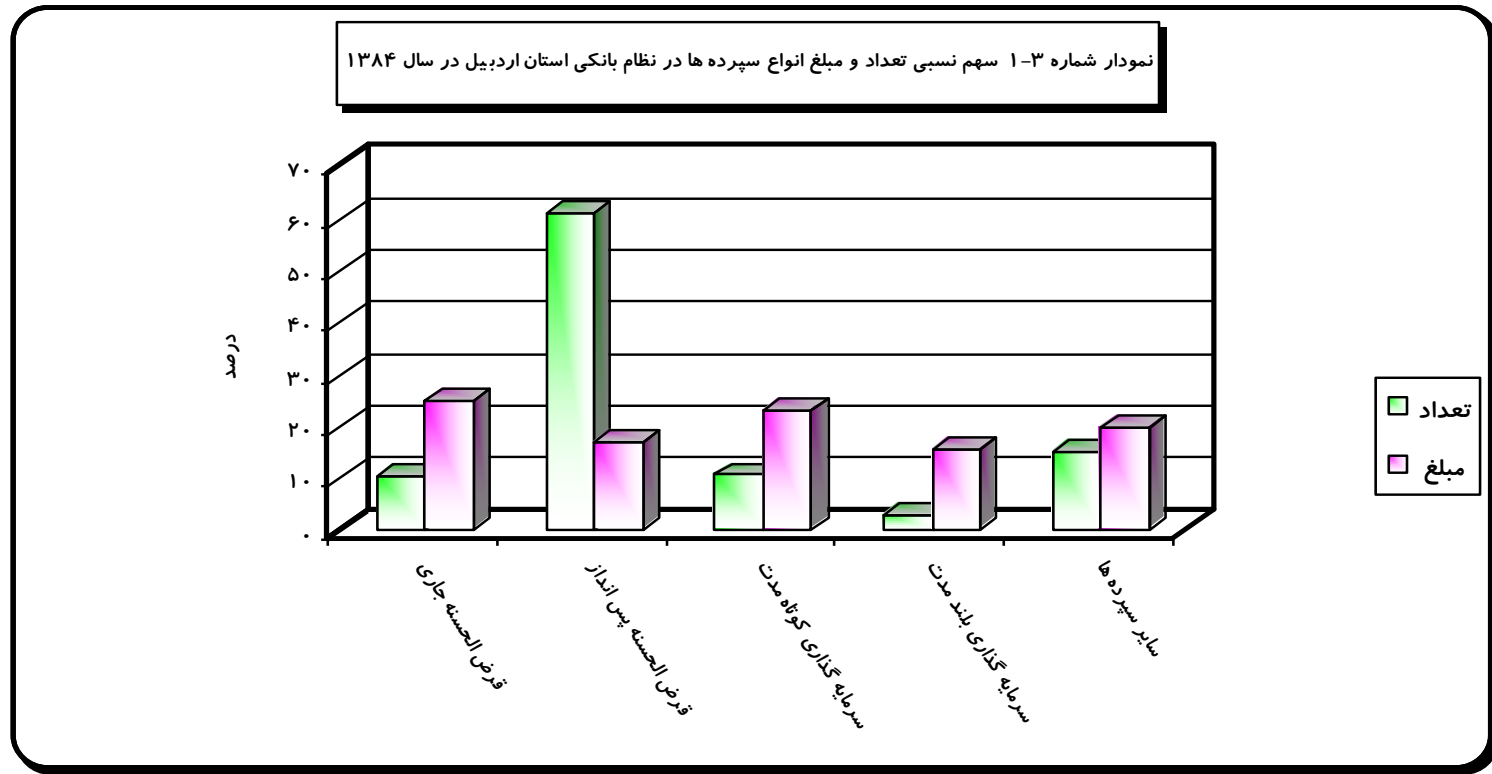
شهرستان	تعداد سپرده ها		مبلغ سپرده ها		متوسط مبلغ هر سپرده
	تعداد	سهم نسبی	مبلغ	سهم نسبی	
کل	۲۱۵۱۰۱۱	۱۰۰	۴۷۲۵۱۸۱	۱۰۰	۲/۲۰
قرض الحسنه جاری	۲۲۰۲۴۱	۱۰/۲۴	۱۱۶۹۹۲۳	۲۴/۷۶	۵/۳۱
قرض الحسنه پس انداز	۱۳۱۶۵۶۳	۶۱/۲۱	۸۰۳۳۲۷	۱۷	۰/۶۱
سرمایه گذاری کوتاه مدت	۲۲۸۱۰۰	۱۰/۶۰	۱۰۸۶۰۲۹	۲۲/۹۸	۴/۷۶
سرمایه گذاری بلندمدت	۵۸۸۲۲	۲/۷۳	۷۲۹۶۶۷	۱۵/۴۴	۱۲/۴۰
سایر	۳۲۷۲۸۵	۱۵/۲۲	۹۳۶۲۳۵	۱۹/۸۱	۲/۸۶

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل، سال ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

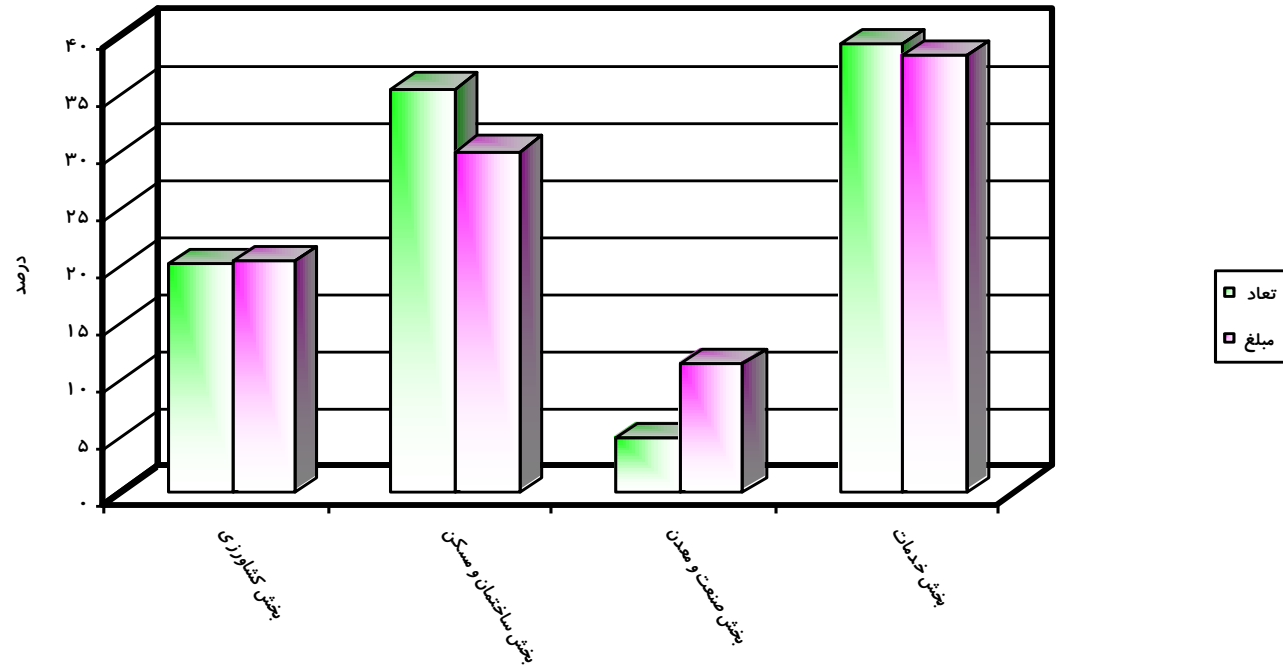
جدول (۱۹-۱): توزیع تسهیلات اعطایی نظام بانکی به بخش غیردولتی برحسب بخشهای عمده اقتصادی در استان اردبیل در سال ۱۳۸۳

متوسط مبلغ هر فقره تسهیلات	مبلغ تسهیلات		تعداد تسهیلات		شهرستان
	سهم نسبی	مبلغ	سهم نسبی	تعداد	
۲۵/۱۷	۱۰۰	۵۳۰۷۴۵۸	۱۰۰	۲۱۰۸۶۲	کل
۲۵/۴۴	۲۰/۳	۱۰۷۶۹۸۳	۲۰/۱	۴۲۳۳۹	بخش کشاورزی
۲۱/۲۷	۳۰	۱۵۹۰۳۵۱	۳۵/۵	۷۴۷۶۸	بخش ساختمان و مسکن
۵۷/۹۰	۱۱/۳	۶۰۱۲۶۹	۴/۹	۱۰۳۸۴	بخش صنعت و معدن
۲۴/۴۶	۳۸/۴	۲۰۳۸۸۵۵	۳۹/۵	۸۳۳۷۱	بخش خدمات

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل، سال ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

نمودار شماره ۴-۱ سهم نسبی تعداد و مبلغ انواع تسهیلات اعطایی نظام بانکی استان اردبیل در سال ۱۳۸۴

۳-۴-۴-۱: فعالیتهای آموزشی

خدمات آموزشی از نظر دوره های کلی به دو گروه اصلی آموزش عمومی (پیش دبستانی، ابتدایی، راهنمایی، متوسطه، پیش دانشگاهی) و آموزش عالی (کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکتری) تقسیم می شود. ویژگیها و شاخصهای اصلی عملکردی این فعالیتهای، در چارچوب نیازهای طرح آمایش استان و امکانات آماری در دسترس، در زیر تحلیل می شود:

۱-۳-۴-۴-۱: آموزش عمومی

نظام آموزش عمومی شامل دوره های آموزش استثنایی، آمادگی، ابتدایی، راهنمایی، متوسطه (دبیرستانی و هنرستانی) و پیش دانشگاهی است. بر پایه اطلاعات در دسترس، در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ از کل دانش آموزان نظام آموزش عمومی (بدون غیرانتفاعی) استان اردبیل، حدود ۰/۴ درصد در دوره آموزش استثنایی، ۴/۹ درصد در دوره آموزش پیش دبستانی (آمادگی)، ۳۷/۴ درصد در دوره ابتدایی، ۳۰/۲ درصد در دوره راهنمایی تحصیلی، ۲۴/۸ درصد در دوره متوسطه و ۲/۲ درصد در دوره پیش دانشگاهی مشغول تحصیل هستند. به همین ترتیب می توان نشان داد، از کل تعداد کارکنان آموزشی نظام آموزش عمومی، ۱/۷ درصد در آموزش استثنایی، ۳/۲ درصد در آموزش پیش دبستانی، ۴۴/۳ درصد در دوره ابتدایی، ۲۸/۸ درصد در دوره راهنمایی و ۲۲/۱ درصد در دوره متوسطه و دوره پیش دانشگاهی مشغول کار هستند. این نسبتها به وضوح نشان دهنده جایگاه نسبی هریک از این دوره های تحصیلی در نظام آموزش عمومی استان و اهمیت نسبی زیاد دوره های تحصیلی رسمی (ابتدایی، راهنمایی، متوسطه، پیش دانشگاهی) در آن است که مشخصات عمومی آنها به تفکیک هر دوره تحصیلی در شهرستانهای استان به ترتیب زیر ارائه می شود:

(الف): دوره ابتدایی

در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ بالغ بر ۱۵۷۹ آموزشگاه با ۵۴۹۸ کلاس و ۵۱۱۱ نفر کادر آموزشی مشغول ارائه خدمات آموزشی به ۱۰۵/۹ هزار نفر دانش آموز این دوره تحصیلی بوده اند. به این ترتیب، متوسط تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس ۱۹/۳ نفر و تعداد دانش آموز به ازای هر نفر کادر آموزشی ۲۰/۷ نفر است.

- دامنه تغییرات متوسط تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس در شهرستانهای استان بین حداقل ۱۳/۹ نفر در شهرستان نیر و حداکثر ۲۴/۹ نفر در شهرستان اردبیل است. ضمن

- آن که اندازه این نسبت در شهرستانهای اردبیل و پارس آباد بیشتر از متوسط اندازه متناظر آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانها از آن کمتر است.
- به همین ترتیب، دامنه تغییرات متوسط تعداد دانش آموز به ازای هر نفر کادر آموزشی در شهرستانهای استان بین حداقل ۱۴/۶ نفر در شهرستان کوثر و حداکثر ۳۴/۶ نفر در شهرستان پارس آباد می باشد، ضمن آن که اندازه این نسبت در شهرستانهای اردبیل، بيله سوار و پارس آباد بیشتر از متوسط اندازه متناظر آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانها از آن کمتر است.
  - اندازه نسبت متوسط تعداد دانش آموز به ازای هر نفر کادر آموزشی در شهرستانهای اردبیل و مشگین شهر کوچکتر از اندازه نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس است که متناظر با بیشتر بودن تعداد کارکنان آموزشی دوره ابتدایی این شهرستانها از تعداد کلاسهای آموزشی آنها است. این رابطه در سایر شهرستانهای استان (و نیز کل استان) برعکس است که به معنی کمتر بودن تعداد کارکنان آموزشی از تعداد کلاسهای دوره ابتدایی در این شهرستانها است.

(ب)؛ دوره راهنمایی تحصیلی

- بر پایه آمارهای در دسترس، در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴، در دوره راهنمایی تحصیلی استان بالغ بر ۸۸۳ آموزشگاه با ۳۷۰۲ کلاس و ۳۳۱۵ نفر کادر آموزشی مشغول ارائه خدمات آموزشی به ۸۵/۵ هزار نفر دانش آموز بوده اند. در نتیجه، متوسط تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس ۲۳/۱ نفر و به ازای هر نفر کادر آموزشی ۲۵/۸ نفر است. می توان نشان داد:
- دامنه تغییرات اندازه نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس در این دوره تحصیلی در شهرستانهای استان بین حداقل ۱۵/۵ نفر در شهرستان نیر و حداکثر ۲۶/۶ نفر در شهرستان اردبیل قرار دارد، ضمن آن که اندازه این نسبت در شهرستانهای اردبیل و پارس آباد بیشتر از اندازه متوسط متناظر آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانها از آن کمتر است.
  - دامنه تغییرات اندازه نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر نفر کادر آموزشی در شهرستانهای استان برای این دوره تحصیلی بین حداقل ۱۶/۲ نفر در شهرستان نیر و حداکثر ۳۹/۲ نفر در شهرستان پارس آباد است. به بیان دیگر، شدت نسبی بر خورداری

دانش آموزان دوره راهنمایی از آموزگار در شهرستان پارس آباد حدود ۴۱ درصد آن برای دانش آموزان این دوره تحصیلی در شهرستان نیر است. اندازه این نسبت در شهرستانهای اردبیل، بيله سوار، پارس آباد و گرمی بیشتر از اندازه متوسط آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانها از آن کمتر است.

- اندازه نسبت تعداد دانش آموز به ازای هرنفر کادرآموزشی در این دوره تحصیلی در شهرستانهای خلخال و نمین کمتر از اندازه نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس است که متناظر با بیشتر بودن تعداد آموزگاران از تعداد کلاسهای آنها است. در سایر شهرستانهای استان (و کل استان)، اندازه نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر نفر کادرآموزشی دوره راهنمایی بیشتر از اندازه نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس آموزشی است.

- در کل استان و نیز همه شهرستانهای آن، اندازه هر دو نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس و تعداد دانش آموز به ازای هر نفر کادر آموزشی در دوره راهنمایی بیشتر از اندازه متناظر آنها در دوره ابتدایی است که متناظر با تراکم نسبی بیشتر تعداد دانش آموز در دوره راهنمایی نسبت به دوره ابتدایی است.

(پ) : دوره متوسطه عمومی

در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴، در دوره متوسطه، بالغ بر ۴۹۵ آموزشگاه با ۲۷۲۴ کلاس و ۲۵۴۶ نفر کادر آموزشی مشغول ارائه خدمات به ۷۶/۵ هزار نفر دانش آموز (شامل دانش آموزان دوره پیش دانشگاهی است، چون دبیران این دو دوره تحصیلی قابل تفکیک نیستند) میباشند. به این ترتیب، متوسط اندازه نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس ۲۵/۸ نفر و تعداد دانش آموز به ازای هر نفر کادر آموزشی ۳۰/۱ نفر است. بر پایه الگوی توزیع این امکانات آموزشی در شهرستانهای استان می توان نشان داد:

- دامنه تغییرات اندازه نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس بین حداقل ۲۰/۹ نفر در شهرستان نیر و حداکثر ۲۷/۹ نفر در شهرستان اردبیل قرار دارد، ضمن آن که اندازه این نسبت در شهرستانهای اردبیل، پارس آباد و خلخال بیشتر از اندازه متناظر آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانها از آن کمتر است.

- دامنه تغییرات اندازه نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر نفر کادر آموزشی بین حداقل ۱۶/۴ نفر در شهرستان نیر و حداکثر ۳۷/۳ نفر در شهرستان پارس آباد قرار دارد، ضمن آن که اندازه این نسبت در شهرستانهای اردبیل، بيله سوار، پارس آباد و گرمی بیشتر از اندازه متوسط متناظر آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانها از آن کمتر است.
- به استثنای شهرستانهای کوثر و نیر، در سایر شهرستانهای استان اندازه نسبت دانش آموز به کارکنان آموزشی بیشتر از اندازه متناظر آن برای نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس است که نشان دهنده کمتر بودن تعداد آموزگاران در قیاس با تعداد کلاسهای این دوره تحصیلی در غالب شهرستانهای استان می باشد.
- اندازه نسبت تعداد دانش آموز به کلاس و نیز نسبت تعداد دانش آموز به کارکنان آموزشی در کل استان و نیز همه شهرستانهای آن بیشتر از اندازه های متناظرشان برای دوره راهنمایی در این شهرستانها است که نشان دهنده تراکم نسبی بیشتر تعداد دانش آموزان در هر کلاس و به ازای هر آموزگار در دوره متوسطه عمومی نسبت به آن در دوره راهنمایی تحصیلی (و به طریق اولی، در دوره ابتدایی) این شهرستانها است.

(ت) دوره پیش دانشگاهی

در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴، در استان اردبیل تعداد ۹۳ آموزشگاه پیش دانشگاهی با ۲۸۵ کلاس مشغول ارائه خدمات آموزشی به ۶/۳ هزار نفر دانش آموز بوده اند که متناظر با متوسط اندازه ۲۲/۱ نفر دانش آموز به ازای هر کلاس می باشد.

دامنه تغییرات اندازه نسبت دانش آموز به ازای هر کلاس در شهرستانهای استان بین حداقل ۱۶/۳ نفر در شهرستان نمین و حداکثر ۲۶/۵ نفر در شهرستان پارس آباد می باشد که متناظر با بیش از ۱/۶ برابر بودن تراکم دانش آموز در کلاس در شهرستان پارس آباد نسبت به شهرستان نمین است. اندازه نسبت تعداد دانش آموز در هر کلاس در شهرستانهای اردبیل و پارس آباد بیشتر از اندازه متناظر آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانها از آن کمتر است.

به این ترتیب و در مجموع می توان گفت:

دوره متوسطه عمومی، در قیاس با سایر دوره های تحصیلی از نظر تراکم دانش آموز به ازای هر کلاس و هر نفر کادر آموزشی، دوره شلوغی و متراکم تری است.

- دامنه تفاوت برخورداری نسبی شهرستانهای استان از امکانات آموزشی در همه دوره های تحصیلی نسبتاً گسترده است.
- در غالب موارد، تعداد کارکنان آموزشی کمتر از تعداد کلاسها است که با توجه به زمان موظف کار آموزگاران در هفته در قیاس با زمان کار هر کلاس حاکی از فشار زیاد بر آموزگاران (برای اضافه کار) و یا بدون معلم ماندن کلاسها است.
- شدت نسبی تراکم دانش آموز به ازای هر کلاس و کادر آموزشی در مواردی در سطحی پایین قرار دارد که متناظر با بازدهی کمتر از حد متوسط این امکانات آموزشی است.

۲-۳-۴-۴-۱: مقایسه امکانات آموزشی عمومی استان و کشور

بر پایه یک مقایسه کلی از ویژگیهای نظام آموزش عمومی استان و کشور می توان نشان داد:

- میزان خروج از نظام آموزشی به موازات ارتقای سطح دوره تحصیلی (به استثنای دوره ابتدایی به راهنمایی) در استان بیشتر از متوسط کل کشور است. اندازه سهم نسبی تعداد دانش آموزان استان در کشور برای دوره ابتدایی ۱/۹۵ درصد، دوره راهنمایی ۲/۱۳ درصد، دوره متوسطه ۱/۹۸ درصد و دوره پیش دانشگاهی ۱/۶۲ درصد است.
- با توجه به این که سهم نسبی جمعیت استان در کشور (به مثابه تقریبی از نسبت تعداد جمعیت لازم التعلیم آنها در مقاطع تحصیلی) در حدود ۱/۷۳ درصد است، می توان گفت که میزان پوشش تحصیلی جمعیت لازم التعلیم در دوره های تحصیلی آموزش عمومی (به استثنای دوره پیش دانشگاهی) بیشتر از متوسط کل کشور است.
- با مقایسه نسبت جمعیت دانش آموزی استان در کشور با نسبت تعداد کلاسهای آموزشی استان در کشور (برای دوره ابتدایی ۲/۱۱ درصد، دوره راهنمایی ۲/۲۹ درصد، دوره متوسطه ۱/۹۱ درصد و دوره پیش دانشگاهی ۱/۶۶ درصد) نتیجه می شود که نسبت تعداد دانش آموز به ازای هر کلاس در دوره های تحصیلی نظام آموزش عمومی (بجز دوره متوسطه عمومی) در استان کمتر از متوسط متناظر آن در کشور است که به معنی خلوت تر بودن نسبی کلاسهای آموزشی در استان می باشد.
- به همین ترتیب، مقایسه نسبت جمعیت دانش آموزی با نسبت تعداد کارکنان آموزشی استان در کشور (برای دوره ابتدایی ۲/۰۱ درصد، دوره راهنمایی ۱/۹۴ درصد و دوره متوسطه و پیش دانشگاهی ۱/۵۳ درصد) می توان گفت که نسبت دانش آموز به آموزگار

در کلیه مقاطع تحصیلی دوره آموزش عمومی در استان بیشتر از اندازه متوسط متناظر آن در کل کشور است.
اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۱-۲۰) تا (۱-۲۳) ارایه گردیده است.

جدول (۲۰-۱): امکانات آموزشی و تعداد دانش آموزان دوره ابتدایی در شهرستانهای استان اردبیل در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	تعداد				سهم نسبی (درصد) در استان			نسبت تعداد دانش آموز		
	آموزشگاه	کلاس	دانش آموز	کارکنان آموزشی	آموزشگاه	کلاس	دانش آموز	کارکنان آموزشی	کلاس	کارکنان آموزشی
استان	۱۵۷۹	۵۴۹۸	۱۰۵۹۵۶	۵۱۱۱	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۹/۲۷	۲۰/۷۳
اردبیل	۳۱۹	۱۷۶۵	۴۳۸۸۱	۱۸۳۵	۲۰/۲۰	۴۱/۴۱	۳۲/۱۰	۳۵/۹۰	۲۴/۸۶	۲۳/۹۱
بيله سوار	۱۲۲	۳۰۷	۴۶۰۸	۲۱۵	۷/۷۳	۴/۳۵	۵/۵۸	۴/۲۱	۱۵/۰۱	۲۱/۴۳
پارس آباد	۱۷۲	۷۱۱	۱۵۳۸۴	۴۴۵	۱۰/۸۹	۱۴/۵۲	۱۲/۹۳	۸/۷۱	۲۱/۶۴	۳۴/۵۷
خلخال	۱۵۲	۵۰۹	۸۴۴۵	۴۹۷	۹/۶۳	۷/۹۷	۹/۲۶	۹/۷۲	۱۶/۵۹	۱۶/۹۹
کوثر	۹۲	۱۹۲	۲۶۹۴	۱۸۴	۵/۸۳	۲/۵۴	۳/۴۹	۳/۶۰	۱۴/۰۳	۱۴/۶۴
گرمی	۲۵۹	۵۹۲	۸۷۵۲	۴۹۲	۱۶/۴۰	۸/۲۶	۱۰/۷۷	۹/۶۳	۱۴/۷۸	۱۷/۷۹
مشگین شهر	۲۸۹	۹۳۴	۱۴۲۷۷	۹۷۰	۱۸/۳۰	۱۳/۴۷	۱۶/۹۹	۱۸/۹۸	۱۵/۲۹	۱۴/۷۲
نمین	۸۷	۳۲۰	۵۵۷۶	۳۲۴	۵/۵۱	۵/۲۶	۵/۸۲	۶/۳۴	۱۷/۴۳	۱۷/۲۱
نیر	۸۷	۱۶۸	۲۳۳۹	۱۴۹	۵/۵۱	۲/۲۱	۳/۰۶	۲/۹۲	۱۳/۹۲	۱۵/۷۰

ماخذ: سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل

: سالنامه آماری استان اردبیل، سال ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۲۱- ۱): امکانات آموزشی و تعداد دانش آموزان دوره راهنمایی در شهرستانهای استان اردبیل در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	تعداد				سهم نسبی (درصد) در استان			نسبت تعداد دانش آموز		
	آموزشگاه	کلاس	دانش آموز	کارکنان آموزشی	آموزشگاه	کلاس	دانش آموز	کارکنان آموزشی	کلاس	کارکنان آموزشی
استان	۸۸۳	۳۷۰۲	۸۵۵۱۹	۳۳۱۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۳/۱۰	۲۵/۸۰
اردبیل	۲۴۳	۱۲۹۸	۳۴۵۲۲	۱۲۶۰	۲۷/۵۲	۳۵/۰۶	۴۰/۳۷	۳۸/۰۱	۲۶/۶۰	۲۷/۴۰
بيله سوار	۳۸	۱۶۸	۳۷۶۳	۱۴۰	۴/۳۰	۴/۵۴	۴/۴۰	۴/۲۲	۲۲/۴۰	۲۶/۸۸
پارس آباد	۱۱۰	۵۱۳	۱۳۶۱۸	۳۴۷	۱۲/۴۶	۱۳/۸۶	۱۵/۹۲	۱۰/۴۷	۲۶/۵۵	۳۹/۲۴
خلخال	۸۰	۳۱۸	۶۸۴۱	۳۳۰	۹/۰۶	۸/۵۹	۸	۹/۹۵	۲۱/۵۱	۲۰/۷۳
کوثر	۳۷	۱۱۸	۱۸۶۰	۱۰۳	۴/۱۹	۳/۱۹	۲/۱۷	۳/۱۱	۱۵/۷۶	۱۸/۰۶
گرمی	۱۲۸	۳۷۲	۷۳۱۳	۲۶۸	۱۴/۵۰	۱۰/۰۵	۸/۵۵	۸/۰۸	۱۹/۶۶	۲۷/۲۹
مشگین شهر	۱۶۶	۶۳۸	۱۲۳۲۴	۵۶۹	۱۸/۸۰	۱۷/۲۳	۱۴/۴۱	۱۷/۱۶	۱۹/۳۲	۲۱/۶۶
نمین	۴۶	۱۸۲	۳۸۰۳	۲۰۷	۵/۲۱	۴/۹۲	۴/۴۵	۶/۲۴	۲۰/۹۰	۱۸/۳۷
نیر	۳۵	۹۵	۱۴۷۵	۹۱	۳/۹۶	۲/۵۷	۱/۷۲	۲/۷۵	۱۵/۵۳	۱۶/۲۱

ماخذ: سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل

: سالنامه آماری استان اردبیل، سال ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۲۲-۱): امکانات آموزشی و تعداد دانش آموزان دوره متوسطه عمومی در شهرستانهای استان اردبیل در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	تعداد				سهم نسبی (درصد) در استان			نسبت تعداد دانش آموز		
	آموزشگاه	کلاس	دانش آموز	کارکنان آموزشی	آموزشگاه	کلاس	دانش آموز	کارکنان آموزشی	کلاس	کارکنان آموزشی
استان	۴۹۵	۲۷۲۴	۷۰۲۵۷	۲۵۴۶	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۵/۷۹	۳۰/۰۶
اردبیل	۱۵۲	۱۰۵۹	۲۹۵۱۱	۱۰۷۰	۳۰/۷۱	۳۸/۸۸	۴۲	۴۲/۰۳	۲۷/۸۷	۳۰/۱۰
بيله سوار	۳۱	۱۴۸	۳۵۹۵	۱۰۷	۶/۲۶	۵/۴۳	۵/۱۲	۴/۲۰	۲۴/۲۹	۳۵/۸۹
پارس آباد	۶۶	۳۹۴	۱۰۷۲۹	۳۱۳	۱۳/۳۳	۱۴/۴۶	۱۵/۲۷	۱۲/۲۹	۲۷/۲۳	۳۷/۳۲
خلخال	۴۲	۲۳۷	۶۳۹۴	۲۵۸	۸/۴۸	۸/۷۰	۹/۱۰	۱۰/۱۳	۲۶/۹۸	۲۷/۰۹
کوثر	۹	۵۱	۱۱۵۲	۶۰	۱/۸۲	۱/۸۷	۱/۶۴	۲/۳۶	۲۲/۵۹	۲۱/۱۳
گرمی	۵۸	۲۳۹	۵۵۷۰	۱۶۸	۱۱/۷۲	۸/۷۷	۷/۹۳	۶/۶۰	۲۳/۳۱	۳۵/۴۸
مشگین شهر	۹۹	۴۳۷	۹۹۷۵	۳۹۱	۲۰	۱۶/۰۴	۱۴/۲۰	۱۵/۳۶	۲۲/۸۳	۲۸/۰۷
نمین	۲۵	۱۱۸	۲۴۷۶	۱۱۹	۵/۰۵	۴/۳۳	۳/۵۲	۴/۶۷	۲۰/۹۸	۲۲/۱۸
نیر	۱۳	۴۱	۸۵۵	۶۰	۲/۶۳	۱/۵۱	۱/۲۲	۲/۳۶	۲۰/۸۵	۱۶/۴۳

ماخذ: سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل

: سالنامه آماری استان اردبیل، سال ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۲۳- ۱): امکانات آموزشی و تعداد دانش آموزان دوره پیش دانشگاهی در شهرستانهای استان اردبیل در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

شهرستان	تعداد			سهم نسبی (درصد) در استان			نسبت تعداد دانش آموز	
	آموزشگاه	کلاس	دانش آموز	آموزشگاه	کلاس	دانش آموز	کارکنان آموزشی	کلاس
استان	۹۳	۲۸۵	۶۲۸۶	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۳۰/۰۶	۲۲/۰۶
اردبیل	۲۴	۱۱۳	۲۶۹۱	۲۵/۸۱	۳۹/۶۵	۴۲/۸۱	۳۰/۱۰	۲۳/۸۱
بيله سوار	۷	۱۵	۲۴۵	۷/۵۳	۵/۲۶	۳/۹۰	۳۵/۸۹	۱۶/۳۳
پارس آباد	۸	۳۶	۹۵۳	۸/۶۰	۱۲/۶۳	۱۵/۱۶	۳۷/۳۲	۲۶/۴۷
خلخال	۱۰	۲۹	۵۹۵	۱۰/۷۵	۱۰/۱۸	۹/۴۷	۲۷/۰۹	۲۰/۵۲
کوثر	۲	۶	۱۱۶	۲/۱۵	۲/۱۱	۱/۸۵	۲۱/۱۳	۱۹/۳۳
گرمی	۹	۱۹	۳۹۱	۹/۶۸	۶/۶۷	۶/۲۲	۳۵/۴۸	۲۰/۵۸
مشگین شهر	۲۳	۴۹	۱۰۰۱	۲۴/۷۳	۱۷/۱۹	۱۵/۹۲	۲۸/۰۷	۲۰/۴۳
نمین	۴	۱۰	۱۶۳	۴/۳۰	۳/۵۱	۲/۵۹	۲۲/۱۸	۱۶/۳۰
نیر	۶	۸	۱۳۱	۶/۴۵	۲/۸۱	۲/۰۸	۱۶/۴۳	۱۶/۳۸

ماخذ: سازمان آموزش و پرورش استان اردبیل

: سالنامه آماری استان اردبیل، سال ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۴-۴-۱: آموزش عالی

اگر گسترش آموزش عمومی در جامعه نشان دهنده میزان برخورداری افراد آن جامعه از حق با سواد شدن است، گسترش آموزش عالی مبین سطح توسعه اجتماعی بالاتر و وجود ظرفیتهای درونی برای رشد و توسعه بیشتر و جذب دانش جدید و... می باشد. در سطرهای زیر، باتوجه به امکانات آماری در دسترس، مهمترین ویژگیهای نظام آموزش عالی استان و جایگاه آن در کشور تحلیل می شود.

(الف): تعداد دانشجویان

در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ تعداد کل دانشجویان مراکز آموزش عالی استان بالغ بر ۳۳/۳ هزار نفر است. توزیع دانشجویان برحسب دوره تحصیلی نشان می دهد که از کل آنان حدود ۱۰/۵ هزار نفر (۳۱/۷ درصد) در دوره کاردانی، ۲۱/۷ هزار نفر (۶۵/۳ درصد) در دوره کارشناسی، ۰/۳ هزار نفر (۰/۹ درصد) در دوره کارشناسی ارشد و ۰/۷ هزار نفر (۲/۱ درصد) در دوره دکتری مشغول تحصیل هستند.

از کل دانشجویان مراکز آموزش عالی استان، حدود ۱۶/۳ هزار نفر (۴۹ درصد) در واحدهای دانشگاه آزاد و ۱۷ هزار نفر (۵۱ درصد) در سایر مراکز آموزش عالی استان مشغول تحصیل می باشند. توزیع این دو گروه دانشجویان برحسب دوره های تحصیلی نشان می دهد که در میان دانشجویان دانشگاه آزاد، سهم نسبی دانشجویان دوره های کاردانی، کارشناسی ارشد و دکتری بیشتر از سهم نسبی متناظرشان در سایر مراکز آموزش عالی استان بوده و در مقابل، سهم نسبی دانشجویان دوره کارشناسی در دانشگاه آزاد کمتر از آن در سایر مراکز آموزش عالی استان می باشد.

توزیع دانشجویان مراکز آموزش عالی استان برحسب رشته های عمده تحصیلی حاکی از آن است که بیش از نیمی از آنان (۵۳/۴ درصد) در رشته های علوم انسانی مشغول تحصیل می باشند و اندازه متناظر این نسبت برای رشته های فنی- مهندسی ۱۷/۴ درصد، علوم پایه ۱۳/۸ درصد، پزشکی ۷/۶ درصد، کشاورزی و دامپزشکی ۶/۴ درصد و هنر ۱/۳ درصد است. این الگوی توزیع در واحدهای دانشگاه آزاد و سایر مراکز آموزش عالی تا حدی با یکدیگر فرق می کند. رتبه بندی رشته های تحصیلی در دانشگاه آزاد به ترتیب مربوط به علوم انسانی، فنی- مهندسی، علوم پایه، پزشکی و کشاورزی و در سایر مراکز آموزش عالی به ترتیب مربوط به علوم انسانی، علوم پایه، فنی- مهندسی، کشاورزی و دامپزشکی، پزشکی و هنر است. این تفاوت موجب شده است تا دامنه

تغییرات سهم نسبی دانشجویان دانشگاه آزاد از کل دانشجویان استان در رشته های تحصیلی مختلف بین حداقل ۳۵/۹ درصد در رشته کشاورزی و دامپزشکی و حداکثر ۵۹/۵ درصد در رشته های فنی - مهندسی باشد.

(ب) : تعداد کارکنان آموزشی

بر پایه اطلاعات در دسترس، کل کارکنان آموزشی (شامل کارکنان تمام وقت و پاره وقت، عضو و غیر عضو هیات علمی) مراکز آموزش عالی استان، بالغ بر ۱۸۴۰ نفر است. از این تعداد کارکنان آموزشی، تعداد ۱۰۳۸ نفر (۵۶/۴ درصد) دارای مرتبه علمی و ۸۰۲ نفر (۴۳/۶ درصد) فاقد مرتبه علمی هستند (در مراکز آموزش عالی دولتی فقط اعضای هیات علمی مرتبه بندی علمی می شوند و کارکنان آموزش حق التدریسی اعم از تمام وقت یا پاره وقت فاقد رتبه علمی در نظر گرفته می شوند. این وضعیت در دانشگاه آزاد نیز رعایت می شود). از میان کارکنان آموزشی دارای رتبه علمی در استان ۸ نفر (۰/۸ درصد) در مرتبه استادی، ۱۰ نفر (۱ درصد) در مرتبه دانشیاری، ۲۰۱ نفر (۱۹/۴ درصد) در مرتبه استادیاری، ۷۹۸ نفر (۷۶/۹ درصد) در مرتبه مربی و ۲۱ نفر (۲ درصد) در مرتبه مربی آموزشیار می باشند که نشان دهنده سطح بالنسبه پایین کیفیت کارکنان آموزشی مراکز آموزش عالی استان (از نظر مرتبه علمی) است.

(پ) : جایگاه آموزش عالی استان در کشور

با مقایسه تعداد و ویژگیهای دانشجویان و کارکنان آموزشی نظام آموزش عالی استان و کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ می توان نشان داد:^۱

- حدود ۱/۳۹ درصد از دانشجویان کشور در واحدهای آموزش عالی استان مشغول تحصیل هستند. اندازه این نسبت برای کادر آموزشی استان ۱/۴۲ درصد است.
- فراوانی نسبی دانشجویان دوره کاردانی و کارشناسی از کل دانشجویان در استان بیشتر از کل کشور بوده و در مقابل، فراوانی نسبی دانشجویان دوره های کارشناسی ارشد و دکتری در استان کمتر از کل کشور است. در نتیجه، سهم نسبی استان در کشور برای دانشجویان دوره کاردانی (۱/۴۸ درصد) و دوره کارشناسی (۱/۴۲ درصد) بیشتر و برای دوره

^۱ آمارهای مورد استفاده در این بند از سالنامه آماری کشور برداشته شده است که با اطلاعات متناظر آن در سالنامه آماری استان متفاوت است.

- کارشناسی ارشد (۰/۳۲ درصد) و دکتری (۱/۱۷ درصد) کمتر از سهم نسبی کل دانشجویان استان در کشور می باشد.
- فراوانی نسبی دانشجویان رشته های علوم پزشکی، علوم انسانی و علوم پایه در کل دانشجویان استان بیشتر از فراوانی نسبی متناظرشان در کل کشور بوده و در مقابل، فراوانی نسبی دانشجویان هنر، فنی- مهندسی و کشاورزی و دامپزشکی در استان کمتر از آن در کل کشور است، بر این اساس، سهم نسبی استان در کشور برای دانشجویان پزشکی (۱/۸۴ درصد)، علوم انسانی (۱/۶۶ درصد) و علوم پایه (۱/۷۹ درصد) بیشتر از سهم نسبی کل دانشجویان استان در کشور بوده و در مقابل، سهم نسبی استان در کشور برای دانشجویان رشته های فنی- مهندسی (۰/۸۵ درصد)، هنر (۰/۵۱ درصد) و کشاورزی و دامپزشکی (۱/۳۵ درصد) کمتر از سهم نسبی متناظر آن برای کل دانشجویان استان است.
  - مرتبه علمی کارکنان آموزشی استان در قیاس با آن در کل کشور در سطح نازلتری قرار دارد، زیرا سهم نسبی استان در کشور برای کارکنان آموزشی در مرتبه استاد (۰/۴۲ درصد)، دانشیار (۰/۲۱ درصد) و استادیار (۰/۹۴ درصد) به مراتب کمتر از اندازه سهم نسبی کل کارکنان آموزشی استان در کشور (۱/۴۲ درصد) بوده و در مقابل، سهم نسبی استان در کشور برای مربی (۱/۸۴ درصد) و مربی- آموزشیار (۱/۵۲ درصد) بیشتر از سهم نسبی متناظر آن برای کل کارکنان آموزشی استان است.

(ت)؛ تحولات آموزش عالی استان در سالهای اخیر

- با مقایسه ویژگیهای دانشجویان و کارکنان آموزشی مراکز آموزش عالی استان در سالهای تحصیلی ۸۱-۱۳۸۰ و ۸۵-۱۳۸۴، تحولات نظام آموزش عالی استان را به ترتیب زیر می توان تحلیل کرد.
- شدت نسبی افزایش تعداد کارکنان آموزشی (۶۲ درصد) اندکی بیشتر از آن برای تعداد دانشجویان (۵۶ درصد) است.
  - افزایش تعداد دانشجویان دوره کاردانی به مراتب بیشتر از سایر دوره های تحصیلی است. شدت نسبی افزایش دانشجویان دوره کاردانی ۱۳ درصد، کارشناسی ۴۱ درصد و دکتری ۱۸ درصد است، در حالی که تعداد دانشجویان کارشناسی ارشد کاهش نیز یافته است.

- افزایش تعداد کارکنان آموزشی عمدتاً از طریق افزایش مربی تحقق یافته است. در این مدت تعداد دانشیاران ۴۳ درصد، استادیاران ۱۸ درصد، مربیان ۱۲۷ درصد و کارکنان آموزشی غیر عضو هیات علمی نیز ۳۵ درصد افزایش یافته است.
- اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۱-۲۴) تا (۱-۳۰) و نمودارهای (۱-۵) تا (۱-۸) ارایه گردیده است.

جدول (۱-۲۴) توزیع تعداد دانشجویان مراکز آموزش عالی استان اردبیل برحسب دوره های تحصیلی در سال تحصیلی ۱۳۸۴-۸۵

تعداد	شرح				
	کل	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری	کارشناسی
کل	۳۳۲۷۳	۱۰۵۴۵	۲۱۷۳۱	۲۹۶	۷۰۱
دانشگاه آزاد	۱۶۲۹۴	۵۸۸۵	۹۸۰۷	۱۸۷	۴۱۵
سایر دانشگاهها و مراکز آموزش عالی	۱۶۹۷۹	۴۶۶۰	۱۱۹۲۴	۱۰۹	۲۸۶
سهم نسبی	کل	۳۱/۷	۶۵/۳	۰/۹	۲/۱
دوره های تحصیلی	دانشگاه آزاد	۳۶/۱	۶۰/۲	۱/۱	۲/۵
تخصصی	سایر دانشگاهها و مراکز آموزش عالی	۲۷/۴	۷۰/۲	۰/۶	۱/۷
سهم نسبی	کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
دانشگاهها	دانشگاه آزاد	۵۵/۸	۴۵/۱	۶۳/۲	۵۹/۲
سایر دانشگاهها و مراکز آموزش عالی	۴۹	۴۴/۲	۵۴/۹	۳۶/۸	۴۰/۸

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۴، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۱-۲۵) توزیع تعداد دانشجویان مراکز آموزش عالی استان اردبیل برحسب رشته های تحصیلی در سال تحصیلی ۱۳۸۴-۸۵

تعداد	شرح						
	کل	پزشکی	علوم انسانی	علوم پایه	فنی - مهندسی	کشاورزی و دامپزشکی	هنر
کل	۳۳۲۷۳	۲۵۳۶	۱۷۷۷۵	۴۶۰۸	۵۷۸۶	۲۱۳۵	۴۳۳
دانشگاه آزاد	۱۶۲۹۴	۱۲۲۵	۸۸۱۱	۲۰۴۶	۳۴۴۵	۷۶۷	۰
سایر دانشگاهها و مراکز آموزش عالی	۱۶۹۷۹	۱۳۱۱	۸۹۶۴	۲۵۶۲	۲۳۴۱	۱۳۶۸	۴۳۳
سهم نسبی	کل	۷/۶	۵۳/۴	۱۳/۸	۱۷/۴	۶/۴	۱/۳
رشته های تحصیلی	دانشگاه آزاد	۷/۵	۵۴/۱	۱۲/۶	۲۱/۱	۴/۷	۰
تخصصی	سایر دانشگاهها و مراکز آموزش عالی	۷/۷	۵۲/۸	۱۵/۱	۱۳/۸	۸/۱	۲/۶
سهم نسبی	کل	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
دانشگاهها	دانشگاه آزاد	۴۸/۳	۴۹/۶	۴۴/۴	۵۹/۵	۳۵/۹	۰
سایر دانشگاهها و مراکز آموزش عالی	۵۱	۵۱/۷	۵۰/۴	۵۵/۶	۴۰/۵	۶۴/۱	۱۰۰

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۴، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۲۶- ۱): توزیع تعداد کارکنان آموزشی مراکز آموزش عالی استان اردبیل برحسب مرتبه علمی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

شرح	جمع	استاد	دانشیار	استادیار	مربی	مربی آموزشی	غیر هیات علمی (فاقد رتبه)
تعداد	۱۸۴۰	۸	۱۰	۲۰۱	۷۹۸	۲۱	۸۰۲
کلی	۶۶۶	۷	۴	۷۳	۵۶۲	۱۷	۳
سایر دانشگاهها و مراکز آموزش عالی	۱۱۷۴	۱	۶	۱۲۸	۲۳۶	۴	۷۹۹
سهم نسبی	۱۰۰	۰/۴	۰/۶	۱۰/۹	۴۳/۴	۱/۱	۴۳/۶
برحسب	۱۰۰	۱/۱	۰/۶	۱۱	۸۴/۴	۲/۵	۰/۴
مرتبه علمی	۱۰۰	۰/۱	۰/۵	۱۰/۹	۲۰/۱	۰/۳	۶۸/۱
کلی	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
دانشگاهها	۳۶/۲	۸۷/۵	۴۰	۳۶/۳	۷۰/۴	۸۱	۰/۴
سایر دانشگاهها و مراکز آموزش عالی	۶۳/۸	۱۲/۵	۶۰	۶۳/۷	۲۹/۶	۱۹	۹۹/۶

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۴، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۲۷- ۱): سهم نسبی تعداد دانشجویان مراکز آموزش عالی استان اردبیل در کشور برحسب دوره های تحصیلی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

شرح	کل	کاردانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری
استان	۳۳۲۷۳	۱۰۵۴۵	۲۱۷۳۱	۲۹۶	۷۰۱
کل کشور	۲۳۸۸۵۶۹	۷۱۰۷۸۴	۱۵۲۵۱۱۰	۹۲۹۹۱	۵۹۷۸۴
سهم نسبی استان در کشور	۱/۳۹	۱/۴۸	۱/۴۲	۰/۳۲	۱/۱۷

ماخذ: سالنامه آماری کشور ۱۳۸۴ - مرکز آمار ایران

: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۲۸- ۱): سهم نسبی تعداد دانشجویان مراکز آموزش عالی استان اردبیل در کشور برحسب رشته های تحصیلی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

شرح	کل	علوم پزشکی	علوم انسانی	علوم پایه	فنی - مهندسی	کشاورزی و دامپزشکی	هنر
استان	۳۳۲۷۳	۲۵۳۶	۱۷۷۷۵	۴۶۰۸	۵۷۸۶	۲۱۳۵	۴۳۳
کل کشور	۲۳۸۸۵۶۹	۱۳۷۹۳۸	۱۰۷۲۷۹۱	۲۵۷۲۶۹	۶۷۶۹۲۸	۱۵۸۱۲۰	۸۵۵۲۳
سهم نسبی استان در کشور	۱/۳۹	۱/۸۴	۱/۶۶	۱/۷۹	۰/۸۵	۱/۳۵	۰/۵۱

ماخذ: سالنامه آماری کشور ۱۳۸۴ - مرکز آمار ایران

: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول (۲۹- ۱): سهم نسبی تعداد کارکنان آموزشی مراکز آموزش عالی استان اردبیل در کل کشور برحسب مرتبه علمی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

شرح	کل	استاد	دانشیار	استادیار	مربی	مربی آموزشی	غیر عضو هیات علمی (فاقد رتبه)
استان*	۱۷۳۵	۱۰	۹	۲۲۲	۸۳۱	۶۵	۵۹۸
کل کشور	۱۲۲۰۶۸	۲۳۵۳	۴۲۴۴	۲۳۵۱۳	۴۵۲۲۷	۴۲۸۰	۴۲۴۵۱
سهم نسبی استان در کشور	۱/۴۲	۰/۴۲	۰/۲۱	۰/۹۴	۱/۸۴	۱/۵۲	۱/۴۱

* اطلاعات مندرج در سالنامه آماری کشور و سالنامه آماری استان اردبیل فرق دارند.

ماخذ: سالنامه آماری کشور ۱۳۸۴ - مرکز آمار ایران

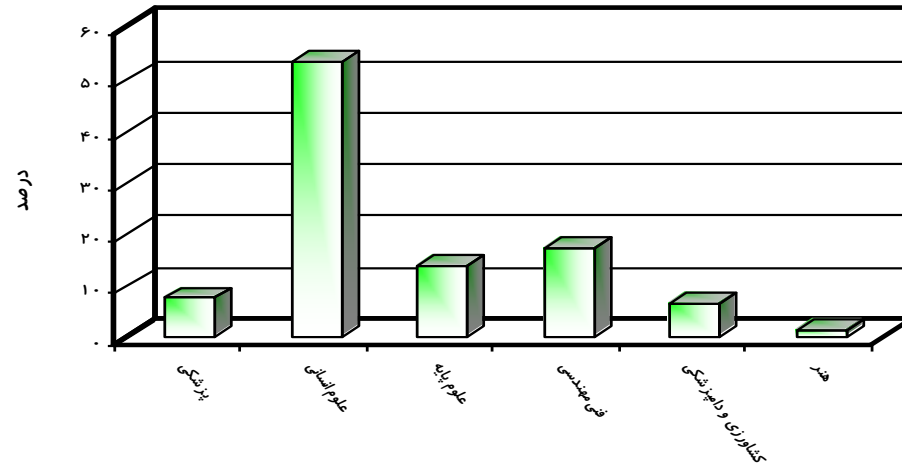
جدول (۳۰-۱): روند تحول تعداد دانشجویان و کارکنان آموزشی مراکز آموزش عالی استان اردبیل در نیمسال اخیر

شرح	سال تحصیلی ۱۳۸۴-۸۵	سال تحصیلی ۸۱-۱۳۸۰	ضریب کلی افزایش
کل دانشجویان	۳۳۲۷۳	۲۱۲۶۱	۱/۵۶
کاردانی	۱۰۵۴۵	۴۹۴۵	۲/۱۳
کارشناسی	۲۱۷۳۱	۱۵۴۲۱	۱/۴۱
کارشناسی ارشد	۲۹۶	۳۰۰	۰/۹۹
دکتری	۷۰۱	۵۹۵	۱/۱۸
کل کارکنان آموزشی	۱۸۴۰	۱۱۳۵	۱/۶۲
استاد	۸	۲	۴
دانشیار	۱۰	۷	۱/۴۳
استادیار	۲۰۱	۱۷۱	۱/۱۸
مربی	۷۹۸	۳۳۲	۲/۴۰
مربی آموزشیار	۲۱	۲۹	۰/۷۲
غیر عضو هیات علمی	۸۰۲	۵۹۴	۱/۳۵

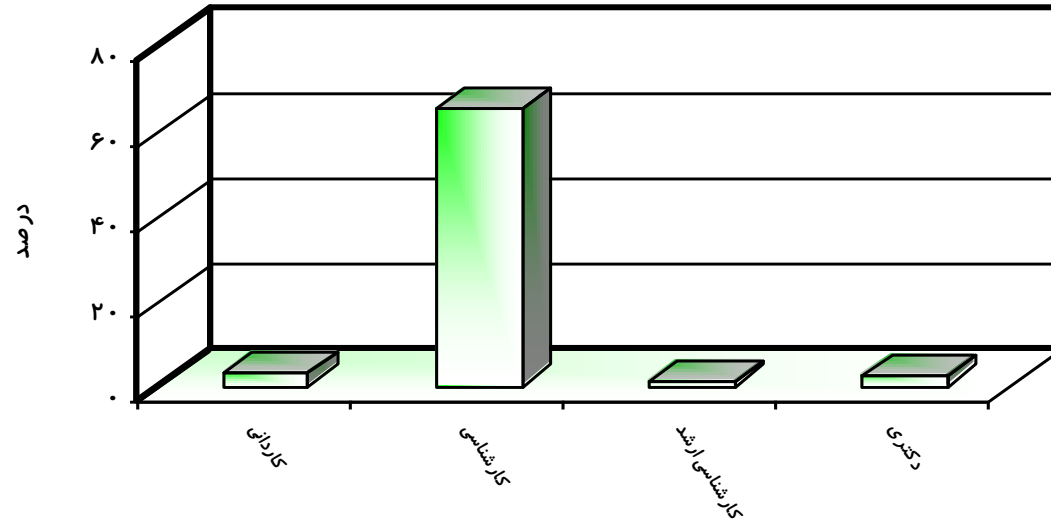
ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

نمودار شماره ۵-۱ ساختار نسبی تعداد دانشجویان مراکز آموزش عالی استان اردبیل بر حسب رشته های تحصیلی از سال

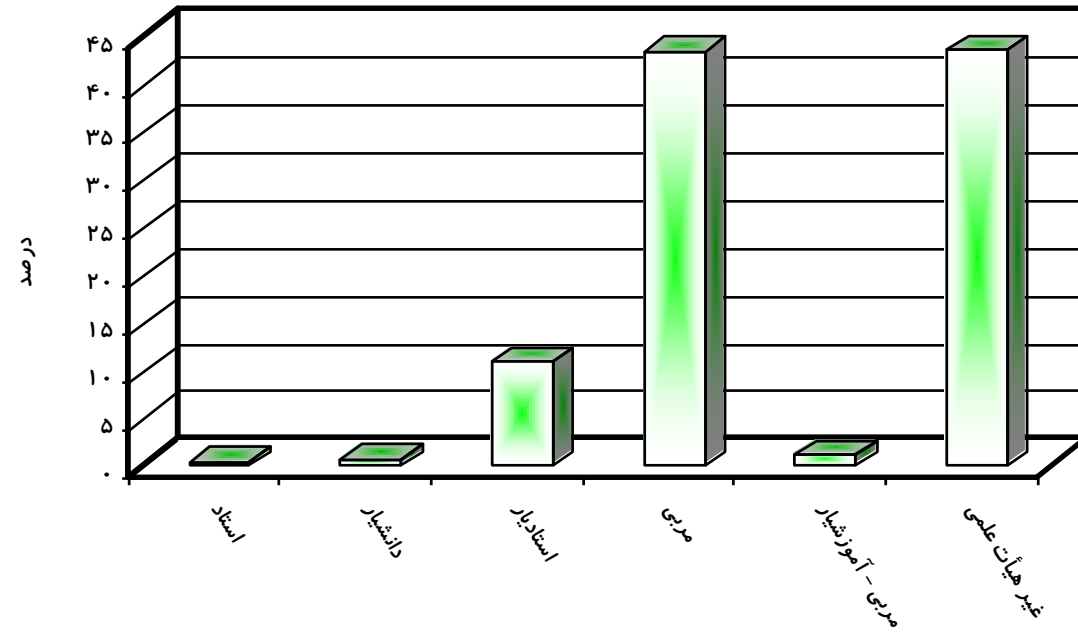
۸۵-۱۳۸۴

نمودار شماره ۱-۶ ساختار تعداد دانشجویان مراکز آموزش استان اردبیل بر حسب دوره های تحصیلی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

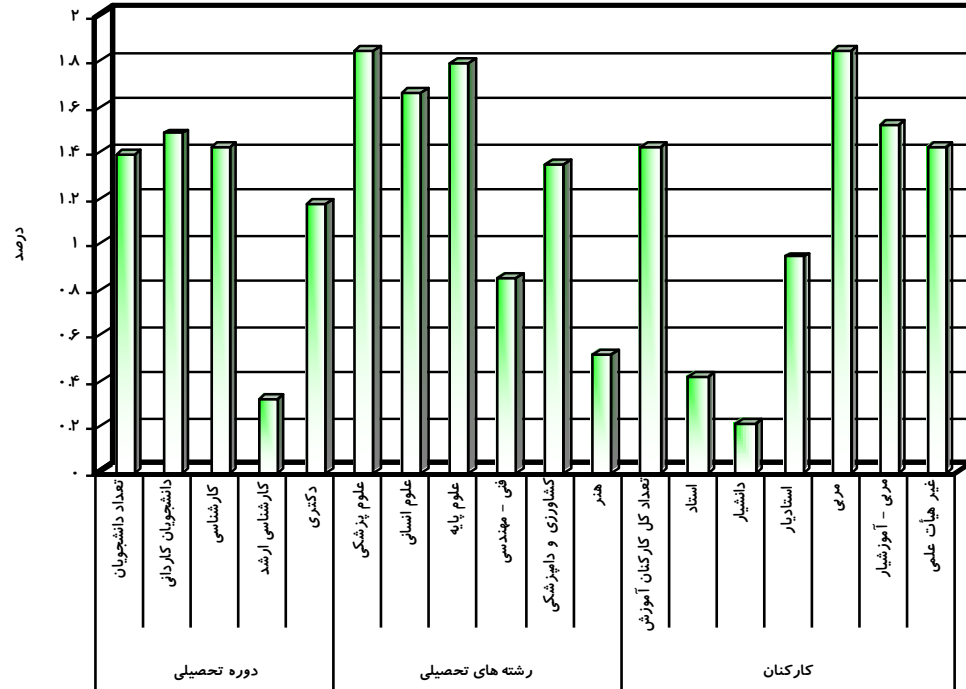

نمودار شماره ۷-۱ سهم نسبی کارکنان آموزش مراکز آموزش عالی استان اردبیل بر حسب مرتبه علمی در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

نمودار شماره ۸-۱ جایگاه نسبی نظام آموزش عالی استان اردبیل در کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

۵-۴-۴-۱: فعالیت های بهداشتی و درمانی

مهمترین ویژگیهای عمومی امکانات بهداشتی- درمانی استان اردبیل و شهرستانهای

تابعه آن، از نظر کمی (بدون در نظر گرفتن مشخصات کیفی) در سال ۱۳۸۴ عبارت است از:

(الف): تعداد کل پزشکان (شاغل در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی- درمانی) استان بالغ بر ۳۵۸ نفر است که متناظر با وجود یک پزشک به ازای هر ۳۴۰۶ نفر جمعیت استان است. دامنه تغییرات این نسبت بین حداقل ۲۹۶۸ نفر در شهرستان نمین و حداکثر ۵۴۷۶ نفر در شهرستان بیله سوار است، ضمن آن که اندازه این نسبت در شهرستانهای اردبیل، خلخال، نمین و نیر کمتر از متوسط اندازه متناظر آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانهای استان از آن بیشتر است.

(ب): تعداد کل پزشکان متخصص استان بالغ بر ۱۶۸ نفر است که ۴۶/۹ درصد کل تعداد پزشکان استان بوده و متناظر با وجود ۷۲۵۹ نفر جمعیت به ازای هر پزشک متخصص در استان می باشد. دامنه تغییرات اندازه این نسبت بین حداقل ۵۳۰۳ نفر در شهرستان اردبیل و حداکثر ۵۴۷۶۳ نفر در شهرستان بیله سوار است، ضمن آنکه اندازه این نسبت در شهرستانهای اردبیل و مشگین شهر کمتر از اندازه متوسط آن در استان بوده و در سایر شهرستانها از آن بیشتر است.

(ت): تعداد کل دندانپزشکان (به عنوان بخشی از پزشکان متخصص) استان بالغ بر ۲۰ نفر است که متناظر با وجود ۶۰۹۷۵ نفر جمعیت به ازای هر دندانپزشک در استان است. دامنه تغییرات این نسبت بین حداقل ۲۲۹۲۵ نفر در شهرستان نیر و حداکثر ۹۴۵۵۱ نفر در شهرستان خلخال می باشد، ضمن آن که شهرستانهای بیله سوار و پارس آباد فاقد دندانپزشک می باشند.

(ث): در این سال ۱۲ دکتر داروساز در استان مشغول کار هستند که متناظر با وجود ۱۰۱۶۲۴ نفر جمعیت به ازای هر دکتر داروسازی (با دامنه تغییرات بین حداقل ۵۹۳۵۵ نفر در شهرستان نمین و حداکثر ۱۶۳۷۹۰ نفر در شهرستان پارس آباد و عدم وجود دکتر داروساز در شهرستانهای بیله سوار، گرمی و نیر) است. ضمناً، تعداد جمعیت به ازای هر داروساز در شهرستان پارس آباد بیشتر از اندازه متوسط آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانهای (دارای داروساز) استان از آن کمتر است.

(ج): این استان دارای ۳۰۱۰ نفر پیراپزشک (شاغل در دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی- درمانی استان) است که متناظر با وجود ۴۰۵ نفر جمعیت به ازای هر پیراپزشک می باشد.

دامنه تغییرات اندازه این نسبت بین حداقل ۲۸۰ نفر در شهرستان خلخال و حداکثر ۶۳۷ نفر در شهرستان پارس آباد است، ضمن آن که اندازه این نسبت در شهرستانهای خلخال، کوثر، گرمی، مشکین شهر، نمین و نیر کمتر از اندازه متوسط متناظر آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانها از آن بیشتر است.

(چ): تعداد کل تختهای بیمارستانی استان ۱۷۰۱ تخت است که متناظر با وجود ۱ تخت به ازای هر ۷۱۷ نفر جمعیت استان می باشد. گذشته از شهرستانهای بیله سوار، کوثر و نیر که فاقد تخت بیمارستانی هستند، متوسط تعداد جمعیت به ازای هر تخت بیمارستانی در شهرستانهای استان بین حداقل ۴۵۸ نفر در شهرستان اردبیل و حداکثر ۱۶۵۱ نفر در شهرستان مشگین شهر می باشد. ضمناً تنها اندازه این نسبت در شهرستان اردبیل کمتر از اندازه متوسط آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانهای استان از آن بیشتر است.

(ح): با توجه به این که ۱۳۱ مرکز بهداشتی - درمانی (شامل ۸۰ مرکز شهری و ۵۱ مرکز روستایی) در استان وجود دارد، متوسط تعداد جمعیت به ازای هریک از این مراکز در کل استان ۹۳۰۹ نفر (با دامنه تغییرات بین حداقل ۴۷۶۴ نفر در شهرستان کوثر و حداکثر ۱۲۵۹۹ نفر در شهرستان پارس آباد) می باشد که برآیند موزون اندازه متناظر آن برای مراکز درمانی - بهداشتی شهری و روستایی استان است. اندازه این نسبت برای مراکز بهداشتی - درمانی شهری استان ۸۷۴۱ نفر (با دامنه تغییرات بین حداقل ۲۳۶۵ نفر در شهرستان کوثر و حداکثر ۱۲۰۳۸ نفر در شهرستان پارس آباد) و اندازه متناظر آن برای مراکز بهداشتی - درمانی و روستایی استان ۱۰۲۰۰ نفر (با دامنه تغییرات بین حداقل ۶۷۵۴ نفر در شهرستان گرمی و حداکثر ۱۸۶۱۸ نفر در شهرستان اردبیل) می باشد.

(خ): تعداد داروخانه های استان ۱۰۶ واحد است و در نتیجه ، به ازای هر ۱۱۵۰۵ نفر جمعیت استان یک داروخانه وجود دارد. دامنه تغییرات اندازه این نسبت بین حداقل ۹۷۵۴ نفر در شهرستان اردبیل و حداکثر ۱۸۲۵۴ نفر در شهرستان بیله سوار می باشد. ضمناً تنها اندازه این نسبت در شهرستان اردبیل کمتر از متوسط اندازه متناظر آن در استان بوده و در سایر شهرستانهای استان از آن بیشتر است.

(د): با وجود ۵۹ آزمایشگاه تشخیص طبی در استان، متوسط تعداد جمعیت به ازای هریک از این آزمایشگاهها در استان ۲۰۶۶۹ نفر می شود که دامنه تغییرات اندازه متناظر آن در شهرستانهای استان بین حداقل ۱۱۴۶۳ نفر در شهرستان نیر و حداکثر ۲۸۵۸۴ نفر در

شهرستان کوثر می باشد. اندازه این نسبت در شهرستانهای اردبیل، خلخال، گرمی، نمین و نیر کمتر از اندازه متوسط آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانهای استان از آن کمتر است. (ذ): گذشته از شهرستان کوثر که فاقد مرکز پرتونگاری است، تعداد کل مراکز پرتونگاری در سایر شهرستانهای استان جمعاً بالغ بر ۳۰ مرکز است که متناظر با وجود ۴۰۶۵۰ نفر جمعیت به ازای هریک از این مراکز در کل استان (با دامنه تغییرات بین حداقل ۲۲۹۲۵ نفر در شهرستان نیر و حداکثر ۹۰۸۳۴ نفر در شهرستان گرمی) می باشد. اندازه این نسبت در شهرستانهای اردبیل، خلخال و نیر کمتر از متوسط متناظر آن در کل استان بوده و در سایر شهرستانها از آن بیشتر است.

(ر): در سال مورد نظر بالغ بر ۳۹ مرکز توانبخشی در استان وجود دارد که متوسط تعداد جمعیت به ازای هر کدام از آنها ۳۱۲۶۹ نفر است. با توجه به نحوه پراکنش این مراکز در شهرستانهای استان، متوسط تعداد جمعیت به ازای هر مرکز توانبخشی در این شهرستانها (بجز شهرستانهای بیله سوار، کوثر، نمین و کوثر که فاقد این مراکز هستند) بین حداقل ۱۷۶۰۹ نفر در شهرستان مشگین شهر و حداکثر ۸۱۸۹۵ نفر در شهرستان پارس آباد می باشد.

(ز): تعداد خانه های بهداشت استان ۵۱۸ واحد و تعداد بهورزان شاغل در آنها ۸۵۶ نفر است که به ترتیب متناظر با وجود ۱۰۰۴ نفر جمعیت روستایی به ازای هر خانه بهداشت و ۶۰۸ نفر جمعیت روستایی به ازای هر بهورز می باشد. دامنه تغییرات اندازه نسبت تعداد جمعیت روستایی به ازای هر خانه بهداشت در شهرستانهای استان بین حداقل ۵۵۹ نفر در شهرستان نیر و حداکثر ۱۴۴۸ نفر در شهرستان اردبیل بوده و اندازه متناظرشان برای هر بهورز به ترتیب ۴۳۰ نفر در شهرستان کوثر و ۸۶۳ نفر در شهرستان اردبیل می باشد.

مجموعه اطلاعات بالا ضمن نشان دادن تعداد محدود امکانات و نیروی انسانی بهداشتی - درمانی استان مبین نابرابری در الگوی توزیع آنها در شهرستانهای استان (متناسب با تعداد جمعیت آنها) می باشد که نتیجه آن دامنه تغییرات بسیار گسترده بین حداقل و حداکثر تعداد جمعیت به ازای هریک از آنها است که در بندهای بالا به آنها اشاره شده است.

- بر پایه اطلاعات در دسترس می توان نشان داد که در سال ۱۳۸۳، سهم نسبی استان اردبیل در کشور برای کل تعداد پزشکان ۱/۴ درصد، پزشکان عمومی ۱/۸ درصد، پزشکان متخصص ۱/۳ درصد (دندانپزشکان ۰/۶ درصد و داروسازان ۰/۹ درصد)،

پیراپزشکان ۲/۱ درصد، تخت بیمارستانی ۱/۲ درصد، مراکز بهداشتی - درمانی ۱/۷ درصد (مراکز شهری ۱/۵ درصد و مراکز روستایی ۲/۱ درصد)، خانه های بهداشت ۳/۱ درصد، بهورزان ۳ درصد، آزمایشگاه ۱/۴ درصد، داروخانه ۱/۶ درصد، مرکز پرتونگاری ۱/۴ درصد و مراکز توانبخشی ۱/۸ درصد است. با توجه به این که سهم نسبی جمعیت استان در جمعیت کشور ۱/۷ درصد (جمعیت شهری ۱/۵ درصد و جمعیت روستایی ۲/۳ درصد) است، می توان نشان داد که شدت نسبی برخورداری جمعیت این استان از غالب امکانات و نیروی انسانی بهداشتی- درمانی کمتر از متوسط متناظر آن در کشور بوده و تنها در مورد معدودی از آنها (پزشک عمومی، پیراپزشک، خانه بهداشت و بهورز) این استان در موقعیتی بالنسبه مساعدتر از متوسط کل کشور قرار دارد.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جداول شماره (۱-۳۱) و (۱-۳۲) و نمودار شماره (۱-۹) ارائه گردیده است.

جدول (۳۱- ۱): نیروی انسانی و تسهیلات بهداشتی - درمانی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۴

تعداد پیرایشک	تعداد پزشک بخش عمومی					تعداد کل	تعداد بهورز	تعداد خانه بهداشت	تعداد مرکز توانبخشی	تعداد مرکز پرتونگاری	تعداد آزمایشگاه	تعداد داروخانه	تعداد مرکز بهداشتی			تعداد تخت بیمارستانی	تعداد واحد بستری	شهرستان
	پزشک متخصص				پزشک عمومی								روستایی	شهری	جمع			
	سایر	داروساز	دندانپزشک	جمع														
۳۰۱۰	۱۳۶	۱۲	۲۰	۱۶۸	۱۹۰	۳۵۸	۸۵۶	۵۱۸	۳۹	۳۰	۵۹	۱۰۶	۵۱	۸۰	۱۳۱	۱۷۰۱	۱۴	استان
۱۲۹۴	۸۵	۶	۱۲	۱۰۳	۸۰	۱۸۳	۱۵۱	۹۰	۲۳	۱۶	۲۷	۵۶	۷	۴۱	۴۸	۱۱۹۲	۷	اردبیل
۱۰۶	۱	۰	۰	۱	۹	۱۰	۵۶	۲۵	۰	۱	۲	۳	۴	۲	۶	۰	۰	بيله سوار
۲۵۷	۱۶	۱	۰	۱۷	۱۳	۳۰	۹۹	۵۹	۲	۳	۷	۱۲	۶	۷	۱۳	۱۸۰	۲	پارس آباد
۳۳۸	۸	۱	۱	۱۰	۲۱	۳۱	۹۶	۶۲	۳	۴	۶	۷	۶	۹	۱۵	۱۰۳	۱	خلخال
۸۴	۰	۰	۱	۱	۶	۷	۵۰	۳۴	۰	۰	۱	۲	۳	۳	۶	۰	۰	کونر
۲۴۸	۷	۱	۱	۹	۱۵	۲۴	۱۱۵	۷۶	۲	۱	۵	۷	۹	۴	۱۳	۸۰	۲	کرمی
۴۶۰	۱۷	۲	۳	۲۲	۲۴	۴۶	۱۷۷	۱۰۰	۹	۳	۶	۱۳	۹	۹	۱۸	۹۶	۱	مشگین شهر
۱۴۹	۲	۱	۱	۴	۱۶	۲۰	۷۸	۴۲	۰	۱	۳	۴	۵	۴	۹	۵۰	۱	نمین
۷۴	۰	۰	۱	۱	۶	۷	۳۴	۳۰	۰	۱	۲	۲	۲	۱	۳	۰	۰	نیر

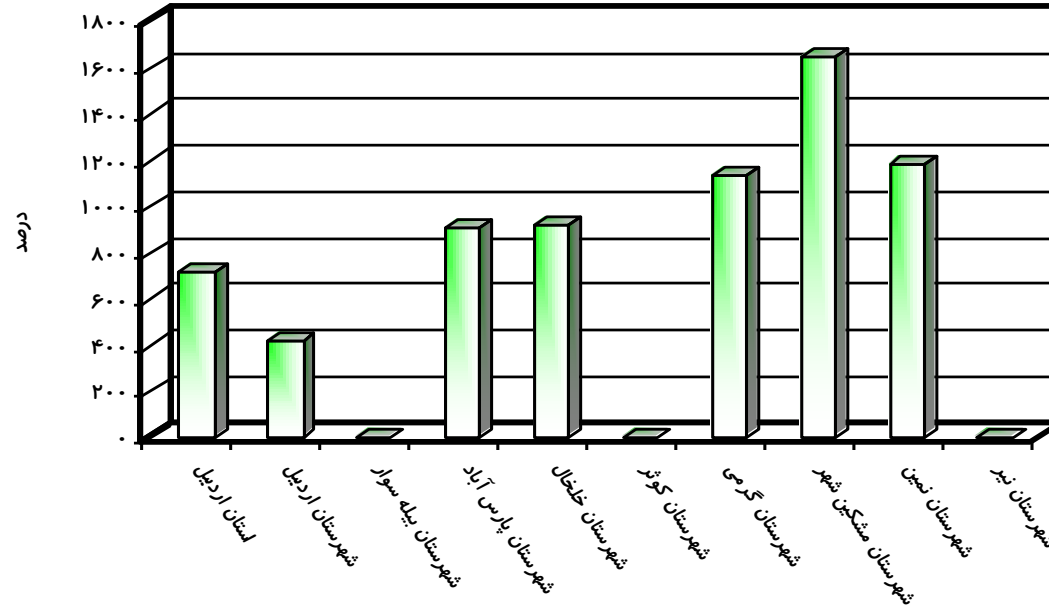
ماخذ: دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

جدول (۳۲- ۱): تعداد جمعیت به ازای هریک از تسهیلات و نیروی انسانی بهداشتی- درمانی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۴

تعداد پیراپزشک	تعداد پزشک بخش عمومی						تعداد بهورز	تعداد خانه بهداشت	تعداد مرکز توانبخشی	تعداد مرکز پرتونگاری	تعداد آزمایشگاه	تعداد داروخانه	تعداد مرکز بهداشتی-درمانی			تعداد تخت بیمارستانی	شهرستان
	پزشک متخصص				پزشک عمومی	کل							روستایی	شهری	جمع		
	سایر	داروساز	دندانپزشک	جمع													
۴۰۵	۸۹۶۷	۱۰۱۶۲۴	۶۰۹۷۵	۷۲۵۹	۶۴۱۸	۳۴۰۶	۶۰۸	۱۰۰۴	۳۱۲۶۹	۴۰۶۵۰	۲۰۶۶۹	۱۱۵۰۵	۱۰۲۰۰	۸۷۴۱	۹۳۰۹	۷۱۷	استان
۴۲۲	۶۴۲۶	۹۱۰۳۵	۴۵۵۱۷	۵۳۰۳	۶۸۲۸	۲۹۸۵	۸۶۳	۱۴۴۸	۲۳۷۴۸	۳۴۱۳۸	۲۰۲۳۰	۹۷۵۴	۱۸۶۱۸	۱۰۱۴۳	۱۱۳۷۹	۴۵۸	اردبیل
۵۴۲	۵۴۷۶۳	۰	۰	۵۴۷۶۳	۶۰۸۵	۵۴۷۶	۶۰۵	۱۳۵۶	۰	۵۴۷۶۳	۲۷۳۸۲	۱۸۲۵۴	۸۴۷۳	۱۰۴۳۶	۹۱۲۷	۰	بيله سوار
۶۳۷	۱۰۲۳۷	۱۶۳۷۹۰	۰	۹۶۳۵	۱۲۵۹۹	۵۴۶۰	۸۰۳	۱۳۴۸	۸۱۸۹۵	۵۴۵۹۷	۲۳۳۹۸	۱۳۶۴۹	۱۳۲۵۴	۱۲۰۳۸	۱۲۵۹۹	۹۱۰	پارس آباد
۲۸۰	۱۱۸۱۹	۹۴۵۵۱	۹۴۵۵۱	۹۴۵۵	۴۵۰۲	۳۰۵۰	۴۹۹	۷۷۳	۳۱۵۱۷	۲۳۶۳۸	۱۵۷۵۹	۱۳۵۰۷	۷۹۸۳	۵۱۸۴	۶۳۰۳	۹۱۸	خلخال
۳۴۰	۰	۰	۲۸۵۸۴	۲۸۵۸۴	۴۷۶۴	۴۰۸۳	۴۳۰	۶۳۲	۰	۰	۲۸۵۸۴	۱۴۲۹۲	۷۱۶۳	۲۳۶۵	۴۷۶۴	۰	کونر
۳۶۶	۱۲۹۷۶	۹۰۸۳۴	۹۰۸۳۴	۱۰۰۹۳	۶۰۵۶	۳۷۸۵	۵۲۸	۸۰۰	۴۵۴۱۷	۹۰۸۳۴	۱۸۱۶۷	۱۲۹۷۶	۶۷۵۴	۷۵۱۲	۶۹۸۷	۱۱۳۵	کرمی
۳۴۵	۹۳۲۲	۷۹۲۴۰	۵۲۸۲۷	۷۲۰۴	۶۶۰۳	۳۴۴۵	۵۱۷	۹۱۵	۱۷۶۰۹	۵۲۸۲۷	۲۶۴۱۴	۱۲۱۹۱	۱۰۱۶۵	۷۴۴۰	۸۸۰۵	۱۶۵۱	مشگین شهر
۳۹۸	۲۹۶۷۸	۵۹۳۵۵	۵۹۳۵۵	۱۴۸۳۹	۳۷۱۰	۲۹۶۸	۴۸۷	۹۰۵	۰	۵۹۳۵۵	۱۹۷۸۵	۱۴۸۳۹	۷۵۹۹	۵۳۴۰	۵۶۹۵	۱۱۸۷	نمین
۳۱۰	۰	۰	۲۲۹۲۵	۲۲۹۲۵	۲۸۲۱	۳۲۷۵	۴۹۳	۵۵۹	۰	۲۲۹۲۵	۱۱۴۶۳	۱۱۴۶۳	۸۳۷۸	۶۱۷۰	۷۶۴۲	۰	نیر

ماخذ: برآورد مشاور

نمودار شماره ۹-۱ متوسط تعداد جمعیت به ازای هر تخت بیمارستانی در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۴

۶-۴-۱: فعالیتهای تفریحی - فرهنگی

بر پایه اطلاعات در دسترس، در سال ۱۳۸۴، امکانات فرهنگی - تفریحی (سالنهای سینما و نمایش) استان اردبیل شامل ۶ سینما با ظرفیت ۳۱۸۱ نفر - صندلی و ۱۱ سالن نمایش (وابسته به اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان) با ظرفیت ۲۷۰۰ نفر صندلی می باشد. مقایسه تعداد جمعیت استان با ظرفیت سالن های سینما و سالنهای نمایش آن نشان می دهد که به ازای هر ۳۸۳ نفر جمعیت استان به اندازه یک صندلی - نفر ظرفیت سینما و به ازای هر ۴۵۲ نفر جمعیت استان به اندازه یک صندلی - نفر ظرفیت سالنهایی نمایش در استان وجود دارد. به همین ترتیب، متوسط تعداد جمعیت شهری استان به ازای هر صندلی سینما ۲۲۰ نفر و به ازای هر صندلی سالن نمایش ۲۵۹ نفر است. الگوی توزیع ظرفیت سالنهای سینما و نمایش استان در شهرستان ها نشان می دهد:

- تنها شهرستانهای اردبیل، پارس آباد و مشگین شهر دارای سینما بوده و سایر شهرستانهای استان فاقد سینما هستند. شهرستان اردبیل دارای ۴ سینما و هریک از دو شهرستان دیگر دارای یک سینما هستند. بخش غالب ظرفیت سینماهای استان در شهرستان اردبیل بوده و این شهرستان حدود ۷۸ درصد از کل ظرفیت سینماهای استان را به خود اختصاص داده و اندازه سهم نسبی متناظر آن برای هریک از دو شهرستان پارس آباد و مشگین شهر ۱۱ درصد است. علیرغم ظرفیت محدود و کم سالنهای سینما در استان و توزیع نامتعادل آن در شهرستانهای استان، از همین ظرفیت اندک نیز بسیار کم استفاده می شود و ضریب شدت نسبی استفاده از ظرفیت سینماهای استان تنها حدود ۱۰/۱ درصد برآورد می شود که آنهم ناشی از ضریب استفاده ۱۲/۹ درصدی از ظرفیت سینماهای شهر اردبیل است و گرنه از دو سینمای موجود در دو شهر دیگر استان استفاده ای نمی شود.

- گذشته از شهرستان نمین که فاقد سالن نمایش است، شهرستان اردبیل دارای ۳ سالن، شهرستان پارس آباد دارای ۲ سالن و سایر شهرستانهای استان هر کدام دارای ۱ سالن نمایش هستند. از کل ظرفیت سالنهای نمایش استان، حدود ۳۵/۶ درصد در شهرستان اردبیل، ۱۴/۱ درصد در شهرستان پارس آباد، ۱۱/۵ درصد در شهرستان مشگین شهر، ۱۰ درصد در هریک از شهرستان بيله سوار و خلخال و ۶/۳ درصد در هریک از شهرستانهای کوثر، گرمی و نیرو جود دارد.

به این ترتیب ملاحظه می شود، علیرغم محدود بودن ظرفیت سالن های نمایش استان، توزیع آنها در قیاس با ظرفیت سینماها بسیار متعادلتر توزیع شده است.

مقایسه تعداد تماشاگران برنامه های عرضه شده در سالنهای نمایش شهرستانهای استان با ظرفیت بالقوه این سالنهای نمایش می دهد که متوسط شدت استفاده از ظرفیت این سالنها در استان تنها ۳ درصد با دامنه تغییرات بین حداکثر ۴/۲ درصد در شهرستان اردبیل و حداقل ۱/۶ درصد در شهرستان کوثر است که در سطحی بسیار پایین قرار دارد. (جدول شماره ۳۳-۱).

جدول (۳۳-۱): تعداد و ظرفیت سالنهای سینما و نمایش شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۸۴

شهرستان	سالن سینما			سالن نمایش			شدت نسبی استفاده* (درصد)
	تعداد	گنجایش	تماشاگر	شدت نسبی استفاده* (درصد)	تعداد	گنجایش	
استان	۶	۳۱۸۱	۱۹۲۲۰۰	۱۰/۱	۱۱	۲۷۰۰	۲۴۰۲۲
اردبیل	۴	۲۴۸۱	۱۹۲۲۰۰	۱۲/۹	۳	۹۶۰	۱۲۰۷۲
بيله سوار	۰	۰	۰	۰	۱	۲۷۰	۱۸۰۰
پارس آباد	۱	۳۵۰	۰	۰	۲	۳۸۰	۲۷۰۰
خلخال	۰	۰	۰	۰	۱	۲۷۰	۲۵۰۰
کوثر	۰	۰	۰	۰	۱	۱۷۰	۸۰۰
گرمی	۰	۰	۰	۰	۱	۱۷۰	۱۵۰۰
مشگین شهر	۱	۳۵۰	۰	۰	۱	۳۱۰	۱۸۰۰
نمین	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
نیر	۰	۰	۰	۰	۱	۱۷۰	۸۵۰

* با فرض ۳۰۰ روز کار در سال و ۲ نوبت نمایش در روز

** با فرض ۳۰۰ روز کار در سال و ۱ نوبت نمایش در روز

ماخذ: سالنامه آماری استان اردبیل، سال ۱۳۸۴ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۵-۱: بهره وری عوامل تولید

از منظر اقتصادی، عوامل تولید شامل نیروی انسانی، زمین، سرمایه و مدیریت کارفرمایی است. به همین علت، تولید خالص (ارزش افزوده) هر فعالیت به این عوامل تعلق می گیرد. جبران خدمات کارکنان، اجاره زمین، بهره سرمایه، استهلاک، داراییها و مازاد عملیاتی (به مثابه عناصر تشکیل دهنده تولید خالص یک اقتصاد و یا ارزش افزوده یک فعالیت) نشان دهنده سهم هریک از این عوامل تولید از نتیجه فعالیت (های) اقتصادی است. ناگفته نماند که دامنه شمول پوشش هریک از این مفاهیم در حسابداری اقتصادی (که تحت عنوان بین المللی «سیستم حسابهای ملی» مورد استفاده کشورهای جهان، و از آن جمله ایران، بوده و در برآورد اقلام حسابهای ملی ایران توسط مرکز آمار ایران و بانک مرکزی ایران ملاک عمل قرار می گیرد) مشخص و چگونگی برآورد و محاسبه آنها ارائه شده است.

از منظر مالی و عام، حسابداری مالی یک سازمان (که با مسامحه می توان آن را به فعالیت تعمیم داد) تولیدی یا خدماتی در برگیرنده تمام درآمدها و هزینه های آن سازمان است که در چارچوب طبقه بندیهای مرسوم حسابداری مالی دسته بندی می شوند. در این حسابداری، در مواردی، به هزینه های انجام فعالیت تولیدی یا خدماتی سازمان، «نهاد» گفته می شود و بسته به مورد به دسته ها و گروههای مشخص تقسیم می شود. از این رو، نهاد های تولید شامل برخی عوامل تولید و نیز کلیه مواد و کالاها و خدماتی است که در فرآیند انجام فعالیت و تولید (کالا یا خدمات) مورد استفاده قرار گرفته اند و هزینه سازمان را تشکیل می دهند. می توان نشان داد که دامنه شمول پوشش، محتوی و اندازه گیری این مفاهیم در حسابداری مالی با موارد متناظرشان در حسابداری اقتصادی متفاوت است.

این تفاوتها باعث می شود تا مفهوم بهره وری عوامل تولید، همواره به یک صورت مدنظر قرار نگیرد. در حسابداری اقتصادی، بهره وری کل عوامل تولید برابر با نسبت درصدی ارزش تولید خالص هر فعالیت به ارزش تولید ناخالص آن بوده و بهره وری هریک از عوامل تولید به صورت ارزش تولید خالص هر فعالیت به ازای استفاده از هر واحد از هریک از این عوامل تعریف می شود. در حالی که در حسابداری مالی (علیرغم عدم وجود یک روش یکسان در همه موارد)، معمولاً ارزش (یا مقدار) تولید ناخالص یک فعالیت به ازای استفاده از هر واحد از نهادها به عنوان بهره وری آن نهاد در نظر گرفته شده و نسبت درصدی سود به تولید ناخالص نیز به عنوان بهره وری کلی فعالیت

تعریف می شود. به این ترتیب ملاحظه می شود که عدم توجه به این تفاوتها در بررسیها می تواند موجب ابهام جدی در تفسیر و برداشت از نتایج آنها بشود.

این تفاوتها در بخشها و رشته فعالیتهاى مختلف اقتصادى به شكلهاى متفاوت جلوه گر مى شود. از منظر حسابداری اقتصادى، هیچ تفاوت شكلى و ماهوى در تعريف و برآورد و تفسیر بهره وری عوامل تولید وجود ندارد. در حالی که از منظر حسابداری مالی و عام، مفهوم بهره وری عوامل تولید اشکال و صور گوناگونی به خود می گیرد. برای مثال در خدمات آموزشی نسبت تعداد دانش آموز به کادر آموزشی و یا نسبت تعداد دانش آموز به کلاس و فضای آموزشی، در خدمات بهداشتی و درمانی درصد اشغال تخت، در خدمات گردشگری درصد اشغال تخت و یا ... معمولاً به عنوان شاخصهای بهره وری (کلی یا جزئی) نهاده های تولید در نظر گرفته می شوند. در حالی که این معیارها بیشتر یک شاخص عملکردی بوده و چگونگی استفاده از این نهاده ها (به مثابه عناصر شاخص یک فعالیت) را نشان می دهند.

در طرح حاضر که دو عنوان مشخص و مجزا برای شاخصهای عملکردی و بهره وری عوامل تولید در نظر گرفته شده است، انتظار آن است که با توجه به مقیاس مطالعات این طرح (که مقیاسی راهبردی و کلی است و از این نظر به عنوان طرح بالادست سایر طرحهای عمومی و تخصصی مورد استفاده قرار می گیرد)، بهره وری (کلی یا جزئی) عوامل تولید، از منظر اقتصادى مورد اشاره در بالا مدنظر قرار گرفته باشد. از همین رو، تعدادی از شاخصهای عملکردی فعالیتهاى خدماتی بسته به مورد، در بند پیشین مورد اشاره قرار گرفت و تحلیل شد و در این بند به شاخصهای بهره وری عوامل تولید از منظر اقتصادى پرداخته می شود که با توجه به امکانات اطلاعاتی و آماری در دسترس به شاخصهای بهره وری و کلی عوامل تولید و شاخصهای بهره وری نیروی انسانی محدود می شود.

بر پایه آمارهای حساب تولید فعالیتهاى اقتصادى در سال ۱۳۸۳، ارزش تولید ناخالص بخش خدمات استان حدود ۱۰۴۸۵/۸ میلیارد ریال و ارزش تولید ناخالص متناظر آن ۸۴۱۰/۷ میلیارد ریال است و به این ترتیب، اندازه شاخص بهره وری کلی عوامل تولید بخش در حدود ۸۰/۲ درصد است که در سطح بالایی قرار دارد (اندازه این شاخص در کل اقتصاد استان ۶۶/۲ درصد و در بخشهای کشاورزی و صنایع و معادن به ترتیب ۶۵/۸ درصد و ۳۹ درصد است و علت آن، ارائه بخش قابل توجهی از خدمات بدون نیاز زیاد به کالاها و خدمات واسطه ای است که اندازه تولید خالص این فعالیتها را به اندازه تولید ناخالص آنها نزدیک می کند. با این حال، اندازه بهره وری

کل عوامل تولید در رشته فعالیتهای خدماتی با یکدیگر متفاوت و دامنه آن بین حداقل ۵۱/۷ درصد در فعالیت هتل و رستوران و حداکثر ۹۳/۸ درصد در فعالیتهای عمده فروشی و خرده فروشی و تعمیر کالاهای و وسایل نقلیه قرار دارد.

در یک مقایسه تطبیقی می توان نشان داد که اندازه شاخص بهره وری کلی عوامل تولید در استان بیشتر از اندازه متوسط متناظر آن در کل کشور (۷۸/۸ درصد) بوده و این ویژگی در غالب رشته فعالیتهای خدماتی استان مصداق دارد، بجز رشته فعالیتهای هتل و رستوران، واسطه گریهای مالی، مستغلات و اجاره و خدمات کسب و کار و بهداشت و مددکاری اجتماعی که بهره وری کلی عوامل تولید در این رشته فعالیتها کمتر از اندازه های متناظرشان در کل کشور است.

همچنین در صورتی که تعداد شاغلان هریک از فعالیتهای خدماتی استان و کشور در این سال را از طریق برون گیری تعداد شاغلان آنها در سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ برآورد و تولید خالص سرانه هر نفر شاغل (بهره وری نیروی کار) را محاسبه کنیم می توان نشان داد:

- بهره وری نیروی کار در بخش خدمات استان در حدود ۶۲/۴ میلیون ریال است که کمتر از متوسط متناظر آن در کل کشور (۸۴/۱ میلیون ریال) و در حدود ۷۴ درصد آن است.

- بهره وری نیروی کار در رشته فعالیتهای خدماتی استان بین حداقل ۲۳/۷ میلیون ریال در فعالیتهای حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات و حداکثر ۹۲/۷ میلیون ریال در فعالیتهای واسطه گری مالی است. گفتنی است، بهره وری نیروی کار در فعالیت مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار استان، ۴۲۲/۴ میلیون ریال است که به علت اهمیت بسیار زیاد مبلغ خدمات (اجاره) برآورد شده برای مستغلات ملکی (که فاقد نیروی انسانی شاغل هستند) در این مقایسه منظور نشده است.

- بهره وری نیروی کار در همه رشته فعالیتهای خدماتی (به جز آموزش) در استان کمتر از متوسط بهره وری متناظر آن در کل کشور است.

اطلاعات تفصیلی مربوط به موارد ذکر شده در جدول شماره (۱-۳۴) و نمودارهای شماره (۱-۱۰) و (۱-۱۱) آرایه گردیده است.

جدول (۳۴- ۱): برآورد بهره وری عوامل تولید رشته فعالیتهای خدماتی در استان اردبیل و کشور در سال ۱۳۸۳

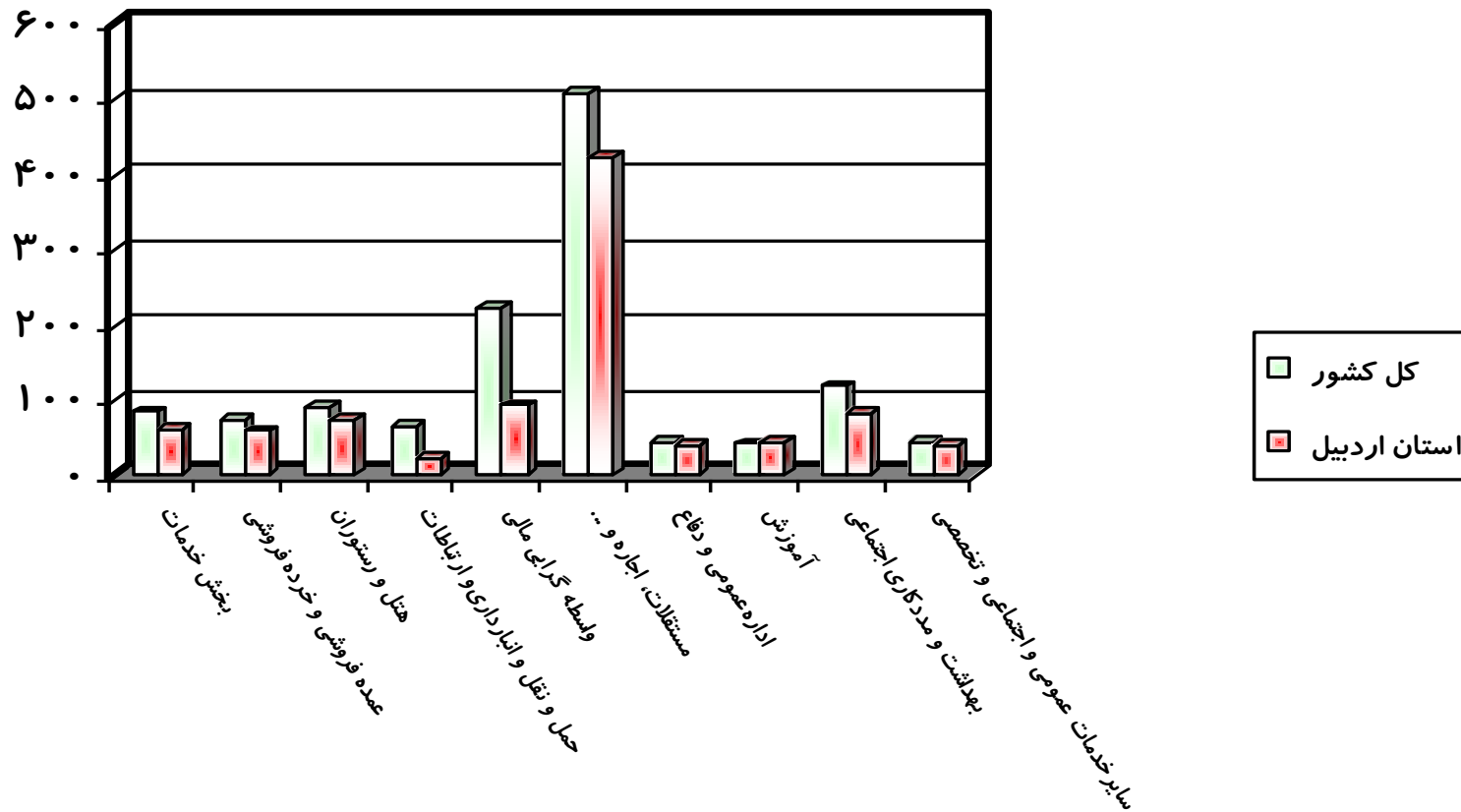
(درصد- میلیون ریال)

کل کشور		استان اردبیل		شرح
بهره وری نیروی کار	بهره وری کلی	بهره وری نیروی کار	بهره وری کلی	
۸۴/۱	۷۸/۸	۶۲/۴	۸۰/۲	بخش خدمات
۷۳/۲	۸۱/۱	۵۸/۸	۹۳/۸	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر کالاها و وسایل نقلیه
۸۹/۶	۵۶/۲	۷۲/۹	۵۱/۷	هتل و رستوران
۶۶/۵	۶۷/۸	۲۳/۷	۷۰/۷	حمل و نقل و انبارداری و ارتباطات
۲۲۳/۳	۸۳/۲	۹۲/۷	۷۹/۹	واسطه گریهای مالی
۵۰۹/۸	۸۷/۳	۴۲۲/۴	۷۶/۴	مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار
۴۳/۶	۷۴/۲	۳۸/۲	۷۸/۷	اداره امور عمومی و دفاع
۴۱/۵	۸۵/۶	۴۴	۸۹	آموزش
۱۱۸/۴	۷۹/۸	۸۲/۹	۷۷/۶	بهداشت و مددکاری اجتماعی
۴۴/۶	۷۱/۲	۳۹/۳	۷۶/۹	سایر خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی

ماخذ: حساب تولید استانهای کشور ۱۳۸۳، مرکز آمار ایران

برآورد مشاور

نمودار شماره ۱۰-۱ مقایسه بهره وری نیروی کار فعالیتهای خدماتی در استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۲

نمودار شماره ۱۱-۱ بهره وری کلی فعالیتهای خدماتی در استان اردبیل و کل کشور در سال ۱۳۸۳

